

T.C.

MARDİN ARTUKLU ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

RESİM ANASANAT DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEKTİPLEŞEN DÜNYAYA SANATIN TEPKİSİ

Tuba ORMAN

Mardin - 2023

T.C.
MARDİN ARTUKLU ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
RESİM ANA SANAT DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEKTİPLEŞEN DÜNYAYA SANATIN TEPKİSİ

Tuba ORMAN

TEZ DANIŞMANI
Dr. Öğr. Üyesi Rahman Işık SARIALIOĞLU

Mardin - 2023

T.C.
MARDİN ARTUKLU ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüzün Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı 18756006 numaralı öğrencisi Tuba Orman'ın hazırladığı “**Tektipleşen Dünyaya Sanatın Tepkisi**” başlıklı YÜKSEK LİSANS tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca .../.../2023..... günü saat yapılmış, tezin onayına OY ÇOKLUĞU / OY BİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

Jüri	Unvanı Adı, SOYADI	İmza
Başkan (TezDanışmanı)	Dr. Öğr. Üyesi Rahman Işık SARIALİOĞLU	
Üye	Doç. Dr. Hüda SAYIN YÜCEL	
Üye	Doç. Dr. Şefik ÖZCAN	

ONAY:

Bu tezin kabulü, Enstitü Yönetim Kurulu'nun .../.../20.. tarih ve .../... sayılı kararı ile onaylanmıştır.

.../.../2023

Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Mardin Artuklu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içindeki bütün bilgileri etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tez çalışmasının hazırlık, bilgi, belge, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarda bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun davrandığımı,
- Tez çalışmada kullanılan tüm eserlere eksiksiz atıf yaptığımı ve kullanılan tüm eserlere kaynaklar/kaynakçada yer verdiğimi,
- Tez çalışmasının özgün olduğunu,
- Tez çalışmasının Mardin Artuklu Üniversitesi tarafından kullanılan “bilimsel intihal tespit programı” ile tarandığını ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan eder, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabullendiğimi bildiririm.

Tuba ORMAN

01/04/2023

ÖZET

RESİM ANA SANAT DALI TEKTİPLEŞEN DÜNYAYA SANATIN TEPKİSİ Tuba ORMAN

“Tektipleşen Dünyaya Sanatın Tepkisi” adlı bu çalışmada, günümüzde giderek artan küreselleşmenin neden olduğu toplumsal tektipleşme durumu ele alınmaktadır. Bu durumun sebepleri ve sonuçları incelenirken, aynı zamanda bazı sanatçıların yaptığı çalışmalar aracılığıyla sanatlarına nasıl yansıdığı açıklanmaktadır. 1. Dünya savaşı ve sanayi devrimi sonrası değişen dünya konjonktürü, insanlığın varoluşundan bu yana var olan tektipleşme eğilimine ivme kazandırmıştır. Sanayi devriminin etkisiyle değişen yaşam şartları ve küreselleşmenin de etkisiyle insanlık kapitalist çağın tüketimnesnesi olmaktan kaçamamıştır. Tekbiçimcilik, modernitenin getirdiği bir anlayış olarak ortaya çıkmış ve toplumda kültürel farklılıkları azaltarak sosyal düzeni sağlamanın yöntemi olmuştur. Bu nedenle, insanlar arasındaki benzerliklerin artması ve farklılıkların azalması kabul edilebilir bir norm haline gelmiştir. Kendi kültürel değerlerinden uzaklaşan ve modernite gereği bireyselleşmeyi çıkar sayan insan, yalnızlaşırken benzeştiğinin farkına varmaksızın bütünü ufak, değersiz bir parçası olmayı kabul etmiştir. Böylece yeni doğan tektip toplumlar, eğlence anlayışlarının, değerlendirdikleri boş zamanlarının, sohbetlerinin, amaçlarının ve hatta güzellik anlayışlarının ne kadar benzer olduğunu dert etmeden merkezinde olduklarını sandıkları bir sanrı dünyasında yaşamaya devam etmiştir.

Anahtar Kelimeler: Beden, Kapitalizm, Modernite, Sanat, Tektipleşme, Tüketim

ABSTRACT

PAINTING DEPARTMENT

ART'S REACTION TO THE UNIFORMED WORLD

Tuba ORMAN

In this study called "Art's Reaction to the Uniformed World", the similarity and uniformization of societies as a result of the globalizing world, its causes, results and how it is reflected in our lives are exemplified and explained by the works of some artists. The changing world conjuncture after the 1st world war and the industrial revolution has accelerated the trend of uniformization that has existed since the existence of humanity. The situation of homogenization accelerated by the effect of the industrial revolution has reached uniformity as a result of imitation or manipulation, and humanity could not escape from being the object of consumption of the capitalist era with the effect of the globalizing world. The understanding of uniformity that emerged with modernity has become a method of removing cultural differences and ensuring social order by making individuals look like each other. As a result, this state of "sameness" has now turned into a normal humanity. A person who distances himself from his own cultural values and regards individualization as a justified interest as a requirement of modernity, has accepted to be a small, worthless part of the whole without realizing that he is alike while being alone. Thus, the newly born uniform societies continued to live in a world of delusion, which they thought was at the center, without worrying about how similar their understanding of entertainment, leisure time, conversations, goals and even their understanding of beauty were.

Key words: Art, Body, Capitalism, Consumption, Modernity, Standardization.

TEŞEKKÜR

Tez çalışmamı tamamlamam için büyük bir motivasyon kaynağı olan aileme, özellikle sevgili annem Sadiye ORMAN ve ablam Halime İLTAR’a, değerli katkılarını eksik etmeyen Tolga KARA’ya, profesyonel yaklaşımı, bilgi, tecrübesi ve en önemlisi sabrıyla tezimin gelişmesine katkı sağlayan danışmanım sayın Dr. Öğretim Üyesi Rahman Işık SARIALIOĞLU’na teşekkür ederim.

Mardin, Nisan 2023

Tuba Orman

İÇİNDEKİLER

ETİK BEYAN	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
GÖRSELLER DİZİNİ	viii
SİMGELER ve KISALTMALAR DİZİNİ.....	x
GİRİŞ.....	1
1. TEKTİPLEŞEN DÜNYA NEDİR?.....	3
1.1. Modern Dünyada Hayatın Tekdüzeleşmesi	4
1.2. Modernite ve Kapitalizmin Doğuşu.....	19
1.3. Küreselleşme ve Tektipleşme	35
1.4. Boş Zaman ve Tektipleşme.....	42
1.5. Beden ve Tektipleşme.....	47
2. MODERNİTE VE SANAT İLİŞKİSİ	54
2.1. Modernite Bağlamında Sanatın Ticarileşmesi.....	54
2.2. Bohemler ve Dandiler.....	55
2.3. Modern Dünyada Tekdüzeleşen İnsanlar: Yüzlerdeki Çürüme ve Sıkılmışlığın İfadesi	64
SONUÇ	73
KAYNAKÇA.....	75
ÖZGEÇMİŞ	77

GÖRSELLER DİZİNİ

Görsel 1.1. Michael James Rasford, film, 1984	6
Görsel 1.2. Charlie Chaplin, Modern Times, Film, 1936.....	7
Görsel 1.3. Andreas Gursky, 99 Cent, 2001	9
Görsel 1.4. "Shop Until You Drop" Banksy	11
Görsel 1.5. Banksy, Monopoly	12
Görsel 1.6. Susie Dietter, Simsons-Bart Gets Famous, 3 Şubat 1994	14
Görsel 1.7. "The Truman Show" Peter Weir, 1998.....	14
Görsel 1.8. Fritz Lang, Metropolis, 1920	16
Görsel 1.9. Matthew Weinwer, Andre Jacquemetton, Mad Men, 2007.....	17
Görsel 1.10. Edward Hopper, Nighthawk, tuval üzerine yağlı boya 2x20 cm.1x12cm. 1942	20
Görsel 1.11. Edward Hopper, New York Street Corner, t.ü.y.b, 1920.....	21
Görsel 1.12. Sean Mathias, Waiting for Godot, 2001	23
Görsel 1.13. Gustave Caillebotte, "Paris Street, Rainy Day" (1877)	27
Görsel 1.14. Barbara Kruger, I shop therefore I am, 1987.....	31
Görsel 1.15. Andy Warhol, Diamond Dust Shoes, 1980	32
Görsel 1.16. Banksy, Sorry, The Lifestyle You Ordered Is Currently Out of Stock (Üzgünüz, SiparişEttiğiniz Yaşam Tarzı Şu Anda Stokta Bulunmuyor) 2012.....	33
Görsel 1.17. Jonny Holzer, Protect Me From What I Want (Beni İstedğim Şeyden Koru	34
Görsel 1.18. Tyler Durden, Fight Club, 1999	38
Görsel 1.19. Lana Wachowski, The Matrix Resurrections, 2021	40
Görsel 1.20. Levalet, (Charles leval) Sokak Sanatı-Paris, 2015	41
Görsel 1.21. Steve Cutts, İllüstrasyon, Başlıksız, 2016	43
Görsel 1.22. Steve Cutts, Animasyon: Man, 2012	44
Görsel 1.23. Steve Cutts, Animasyon: Wake Up Call, 2014	45
Görsel 1.24. Frederic Doazan Animasyon: Supervenus 2014	49
Görsel 1.25. Frederic Doazan, Animasyon: Supervenus, 2014	50
Görsel 1.26. Andy Warhol, Marilyn Monroe 1964– Botox Marilyn Monroe Cristina Pizzo, 2019.....	51
Görsel 1.27. Michelangelo Pistoletto, “Paçavralar İçinde Venüs”, 1957	53
Görsel 2.1. Baz Luhrmann, Moulin Rouge!, 2001	57
Görsel 2.2. Jean-Michel Basquiat, Trumpet, 62x62, Tuval üzerine yağlı boya, 1984... 59	
Görsel 2.3. Jean-Michel Basquiat, İsimli, Renkli baskı, 101.6 x 101.6 cm., 40.00 x 40.00	60

Görsel 2.4. Federico Fellini, La Dolce Vita (Tatlı Hayat), 1960.	61
Görsel 2.5. Variate Tanzerin, Henri de Toulouse, 1895	62
Görsel 2.6. Henri de Toulouse, Lautrec Moulin Rouge’da, 1895	63
Görsel 2.7. Tuba Orman, Yüzsüz Kafalar, 21,0 x 29,7 cm. Kolaj ve b.ü.a.b. 2023.	65
Görsel 2.8. Tuba Orman, Alışveriş Çantaları, 21,0 x 29,7 cm. kolaj ve b.ü.a.b. 2023. .	66
Görsel 2.9. Tuba Orman, Metrobüs İnsanları, 21,0 x 29,7 cm. b.ü.a.b. 2023.....	67
Görsel 2.10. Tuba Orman, İnsanlar, 21,0 x 29,7 cm. Bristol Kâğıt Üzerine Akrilik Boya, 2023	68
Görsel 2.11. Tuba Orman, Otobüs 21,0 x 29,7 cm. kolaj ve b.ü.a.b. 2023.....	69
Görsel 2.12. Tuba Orman, Bar, 21,0 x 29,7 cm. b.ü.a.b. 2023	70
Görsel 2.13. Tuba Orman, Aynalar, 21,0 x 29,7 cm. b.ü.a.b. 2023	71
Görsel 2.14. Tuba Orman, Çalışanlar 21,0 x 29,7 cm. kolaj ve b.ü.a.b. 202	72

SİMGELER ve KISALTMALAR DİZİNİ

Bu tez çalışmasında kullanılmış simgeler ve kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda belirtilmiştir.

Kısaltmalar

b.ü.a.b. : Baskı üzerine akrilik boya

v.b : Ve benzeri

v.d : Ve diğerleri

GİRİŞ

Avrupa’da ilerleyen sömürgecilik, dünya pazarının işleyişinde değişiklikler yaratarak toplumsal yaşamı etkilemiştir. Sanayileşme ve kapitalist sistemle doğan bu pazarda, üretim detektipleşmiş ve sistem döngüsel zaman içinde kendini onararak tekrar eder bir hale gelmiştir. Foucault, tektipleşmenin kapitalizmin bir ürünü olduğunu ifade eder. “Bireyleri atom haline, kendilerini temsil etmeyen soyut bir otoriteye boyun eğmiş atomlara indirgediler. Kapitalist toplum da bireyleri tektipleştiren ve kitlesel bir tüketime sürüklemiştir” (Foucault, 2001: 27).

Yalnızca tüketimin renkli dünyası bize hala görünürde bir çeşitliliğin dünyasını sunar, ancak bunun arkasında gözlerin, kulakların ve damağın hızla tüketilmesi için ucuz duyuşsal uyarıların sonsuz bir monotonluğu vardır. (Bauer 2022 s:110) Bu yüzden ki çeşitlilik yitmiş heterotopya kaybolmuş ve tektipleşme başlamıştır.

Tekbiçim hale gelmiş, biricikliğini kaybetmiş insanlar topluluğuna dönüşme sakıncası artık insanlığın etrafını saran bir olgu ve bu noktaya gelmede, kapitalizmin, kitle iletişim araçlarının ve siyasi, politik çıkarlar doğrultusunda yönlendirilmelerin ortak payları var. Yeni ihtiyaçlar yaratılarak üretimin ve tüketimin canlı tutulması bir tüketim toplumu doğurmuştur. Bu tüketim toplumunun “up “olanı yakalama çabası beğenileri, giyimleri, eğlence anlayışlarını ve yüzleri benzer hale getirmiştir. Bugün tüketim ekonomik bir eylem olarak görülse de aynı zamanda toplumsal, psikolojik ve kültürel bir olgudur ve yeni dünya anlayışının bir ideolojisi olarak kabul edilmektedir. Bu yüzden kapitalist tüketim kültürünün, dünyada gün geçtikçe daha baskın hale geldiği, ahlaki yozlaşmaların yaşandığı ve tüketen bireylerin tükendiği bir yaşam biçimi kaçınılmazdır.

Tüketim toplumunda verilen mesajlar daha fazla tüketerek mutlu olunabileceğini vaat eder ve ortak mutluluklar satın alan insanlar birbirlerine benzemeye başlar. Günümüzde artık üretim odaklı olan moderniteden ziyade tüketim odaklı postmodernitenin başarısından söz edilmektedir. Yeni üretim güçleri topluma nasıl tüketeceğini de öğretmektedir. Kapitalizm ruhuna sahip olan tüketim toplumuna sürekli tüketme komutu verilmektedir. Böylece toplu tüketim toplu tektipleşmeleri doğurmaktadır.

Kapitalizm kültür endüstrisi aracılığıyla bir üretim sistemi olarak çalışma kadar iş dışı yaniboş zamanı da organize etmiştir. Çalışmayı katı bir kodlanmışlık içine hapsettiği gibi boş zamanları da onun kar güdümüne katkı sağlayacak bir araç olarak kullanır olmuş ve dünya globalleşirken aynı zamanda hipnotize olmuştur. Varılan noktada tek suçlu kapitalizm değil yönlendirmenin hazzını almış yönetenler grubunca yönetilen toplumun fütursuzca hizaya sokulma alışkanlığıdır. Foucault hapishanenin doğuşu kitabında iktidarın birey ve toplum üzerindeki hakimiyet ve kontrol yetisinin suçluya toplum karşısında işkence edip idam etmekle başladığından sonrasında yıllar içinde suçlunun özgürlüğünü elinden alma ve hapishanede gözetim altında tutarak ıslah etmesiyle devam eden bu serüvenin, bugünün okul, kışla, fabrikave benzeri birimlerde hapishane sistemi kullanılarak iktidar için yararlı zincir halkaları yetiştirme gücüne ulaşmayı sağladığından bahseder (Foucault ,2001). Böylece bu yararlı bireyler artık tek bir amacın halkalarıdır.

Bu tezi yazma amacım; hala tanımlamaya çalıştığım dünyanın bulunduğu bu çağda evrimine sessiz ve bazen de gürültülü bir biçimde devam ederken insanları, mekanları ve bu iki kavramın aynı anda buluştuğu zamanları izlemekten kendimi alamamakla birlikte gelen soruları anlamlandırma isteğimdir.

Toplumsal bir varlık olarak tarih öncesi dönemlerden beri topluluklar içinde varlığını sürdüren insan elde ettiği izlenimi zmler ve aktarır. Bu yüzden çevrenin sanat eserinin oluşumunda önemli bir etkisi vardır. Aksi halde gözümüzü kapattığımızda kâğıda aktaracak ne kadar “şey” kalabilirdi ki? Bundan hareketle tezim boyunca gözlemlediğim çevrem; boşluğu, karmaşası ve yalınlığıyla benim malzememdir.

1. TEKTİPLEŞEN DÜNYA NEDİR?

Kapitalizmin tek güç haline gelmesiyle küreselleşen dünya, artık insanların yaşamlarını benzer hale getirmiştir. Bir zamanlar karnını doyurabilme, barınabilme kaygısıyla çalışan insan artık başarısızlık veya statü kaygısıyla haftada 30-40 saatlik bir çalışma sistemine ayak uydurmuş ve bu kaideye göre evrilmiştir. Bu süreçte kapitalizm, nesne olan insanın özne (tüketici) olabileceğini de keşfetmiştir. Böylece yüklenen kapitalist sorumluluklar, tercih ve beğenileri kontrol edilen insanların, birbirine benzemesine sebep olmuştur.

Her şeyin parayla satın alınabileceği bu kapitalist pazar bir tüketim çılgınlığı doğurmak ile birlikte İnsanları ihtiyacı olmadığı halde bir şeyler satın almaya motive etmiş kitle iletişim araçlarıyla bu ağı kontrol miştir. Bir dönem için bu ikna işlemi televizyon reklamları, radyo ve billboardlar üstlenirken bugün için daha geniş ikna kollarıyla karşı karşıya kalan insan tamamen kapitalizmin tekelinde yaşamaya mahkumdur. Bugünün kapitalizmi benzer hayatları süren bir kapitalist bir kitle doğurmuş ve sonu gelmeyen benzeştirme politikalarıyla sürgit bir sistem yaratmıştır.

Tektipleşme kelimesi, insanların günlük hayatlarındaki eylemlerinin, amaçlarının, arzularının ve hazlarının birbirine benzer hale geldiği homojenleşmiş bir dünya biçimini ifade ediyor. İnsanların çoğunluğu, takip ve taklit etme eğiliminde olduğu için tektipleşme, insanlığın varoluşundan bu yana süregelen bir olgu. Ancak, günümüzde bireysel özgünlük hiç bu kadar eksik bir unsur haline gelmiştir. 1920 ve 1930'larda edebiyat kariyerinin zirvesine ulaşmış yazar ve gazeteci Stefan Zweig bu gelişmeyi daha 1925 gibi erken bir tarihte oldukça öngörülür bir şekilde saptamış ve makalesinde şöyle ifade etmiştir.

Son yıllardaki bütün yolculuğun en güçlü ruhsal izlenimi (...): dünyanın monotonlaşmasından önceki sessiz çılgılık. Dış dünyadaki yaşam biçimleri tekdüze hale geliyor ve her şey tektip bir kültürel şema üzerinde düzenleniyor. Halkların özgün gelenekleri yıpranıyor. Giyim kuşam tek tipe evriliyor adetler ve töreler küreselleşiyor. Ülkeler giderek daha fazla birbirine itiliyor gibi görünüyor. İnsanlar belli bir kalıba göre aktif ve canlı, şehirler de görünüşte birbirine giderek daha fazla benziyor. Dış dünyadaki yaşam biçimlerinin tekdüzeliği hiçbir zaman son yıllarda olduğu kadar hızlı ve pervasızca olmamıştı. Bu durum çağımızın belki de en yakıcı ve belirleyici olgusudur. İnsanların yüzleri aynı şeye duydukları tutkudan, vücutları yaptıkları aynı spordan, ruhları ise aynı şeyi arzuladıklarından dolayı birbirlerine daha çok benzer hale gelmektedir. Yani bireyler

kendi türünü kendi elleriyle yok ediyorlar. (Zweig'dan aktaran: Bauer 2022, s. 24).

1.1. Modern Dünyada Hayatın Tekdüzeleşmesi

Teknolojinin hızla ilerlemesiyle birlikte modern dünya, insanların hayatlarında köklü değişimlere yol açmaktadır. Farklı ülkelerin ve kültürlerin birbiriyle kaynaşması, insanların gündelik hayatlarını ve düşünce yapılarını da etkilemektedir. Bu etki, hayatın ve monotonlaşmasına neden olmaktadır.

Hayatın tekdüzeleşmesi, insanların benzer rutinleri takip etmeleri ve hayatlarının büyük bir kısmının benzerlik göstermesi anlamına gelir. Modern dünyada, insanlar benzer işlerde çalışmakta, benzer evlerde yaşamakta ve benzer tüketim alışkanlıklarına sahip olmaktadır. Bu tekdüzelik, insanların hayatlarının önemli bir bölümünde aynı deneyimleri yaşamasına yol açmaktadır. İnsanların tekdüzeleşmesi, tüketim kültürüyle de yakından ilişkilidir. Tüketiciler, benzer ürünlere talep göstermekte ve büyük markalar tarafından sunulan standart ürünlere yönelmektedir. Bu durum, insanların kişisel tercihlerini ve farklılıklarını kaybetmelerine neden olmaktadır. Bazıları, tüketim kültürünün insanların hayatlarını tekdüze hale getirdiğini düşünürken, bazıları da teknolojinin insanlar arasındaki doğal etkileşimleri azalttığını savunuyor. Tüm bu eleştirilere rağmen, modern dünya hayatı hızlı bir şekilde tekdüzeleşmeye devam ediyor ve bireyler arasındaki farklılıkların silinmesine yol açıyor.

Modern dünyanın insana dayatılan tekdüzeleşmesinin, insanların özgürlüğüne yönelik bir saldırıdır. Lefebvre, gündelik hayatın modern dünya hayatındaki yerini, işleyişini ve eleştirisini inceler ve gündelik hayatın insanların günlük rutinlerindeki alışkanlıkları, işleri, alışverişleri, eğlenceleri, yemekleri, dinlenmeleri ve diğer aktiviteleri içeren sıradan ve tekrarlayan yapılarına odaklanır. Modern dünyanın endüstriyel, kapitalist ve teknolojik gelişmelerinin gündelik hayatı daha öngörülebilir ve tekdüzeli hale getirdiğini savunur. Bu, insanların özgürlük, yaratıcılık ve kendini ifade etme ihtiyaçlarını engeller. İnsanlar, günlük rutinleri içinde yaşayan makinelere dönüşür ve düşünmeyi, sorgulamayı ve eleştirmeyi bırakır. Bu nedenle, Lefebvre, gündelik hayatın tekdüzeliğine karşı çıkarak, insanların gündelik hayatlarını değiştirmeleri için çağrı yapar. İnsanların gündelik hayatlarında daha fazla özgürlük, yaratıcılık ve kendini ifade etme fırsatı yaratacak şekilde değişiklikler yapılması gerektiğini savunur (Lefebvre, 2016, s.40-54). Modern dünya insanları kültürel endüstri olarak adlandırılan bir süreçle tekdüzeleştirmektedir. Kültürel endüstri, insanların tüketim alışkanlıklarına dayalı olarak

Üretilen standartlaşmış ürünlere yönlendirerek insanların düşüncelerini ve davranışlarını homojenleştirmektedir.

19. yüzyılda Karl Marx, modern kapitalist toplumun insanların işlerinin ötesinde bir amaç ve anlam arayışından mahrum bıraktığını ve onları yabancılaştırdığını iddia etmiştir. Marx'a göre, kapitalizm insanların kendi üretim araçlarından mahrum bırakılarak, işçi sınıfının emeğiyle üretilen malların sahibi olamayacakları bir sisteme itildiği için, işçilerin kendilerine yabancılaştıkları bir yapı oluşturmaktadır. Ayrıca, modern kapitalist toplumun, insanları tüketim nesneleri haline getirdiğini ve insanların değerinin yalnızca ürettikleri mallarla ölçüldüğünü savunmuştur. Marx'a göre, bu tür bir değerlendirme, insanların kendi doğasından mahrum kalmalarına ve kişisel bağımsızlıklarının sınırlanmasına yol açar. (Marx, 2004, s.68)

20.yüzyılın önemli filozoflarından biri olan Horkheimer, benzer şekilde tüketim toplumunun insanları standartlaştırdığını ve hayatlarını sadece tüketim araçları üzerine kurduklarını savunmuştur. Horkheimer'a göre, modern toplum insanları birbirine benzerleştirerek, kişisel farklılıkları bastırır ve bireysel özgürlükleri kısıtlar. Bu eleştirilerin modern dünyada hala geçerli olduğu söylenebilir (Horkheimer, 2014). Özellikle son yıllarda teknolojinin gelişmesi, sosyal medyanın yaygınlaşması ve tüketim kültürünün yoğunlaşması gibi faktörler, hayatın tekdzeleşmesine katkıda bulunmaktadır. İnsanlar artık birbirlerinden ayrılmayan giyim tarzları, benzer tarzdaki evler, aynı tatil yerleri, aynı restoranlar ve aynı tüketim araçlarıyla hayatlarını sürdürmektedirler.

Modern toplumda tüketim kültürü baskındır ve insanların hayatlarını büyük ölçüde tüketim malları etrafında şekillenir. Tüketim malzemeleri, insanların kimlikleri, istekleri ve özgürlükleri üzerinde büyük bir etki yaratır. Kapitalizm, tüketim mallarının üretimini ve tüketimini artırmaya odaklanır ve bu da tüketicilerin sürekli olarak daha fazla tüketim malzemesine ihtiyaç duymasına neden olur. Bu durum, kapitalist üretim tarzının sonucudur. İnsanların tüketim malzemeleri etrafında şekillenmesi ve bu malzemelerin kimliklerini, isteklerini ve özgürlüklerini belirlemesi, tüketicilerin kişisel özgürlüklerinin kısıtlanmasına yol açar.

Michel Foucault, modern toplumun "disiplin toplumu" olduğunu ve insanları kontrol etmek için birçok kurum ve disiplin tarafından yönetildiğini savunmuştur. Foucault'a göre modern toplumda kurumlar ve disiplinlerin insanların hayatlarını şekillendirir ve bu disiplinlerin insanların düşünce ve davranışlarını kontrol eder. Bu

kontrol mekanizmalarının cezalandırma, gözetleme ve normalleştirme yöntemleri aracılığıyla gerçekleştiğini vurgulamıştır (FOucoult, 1992, s.93-98).

Orwell'in (1999) distopik romanı "1984", modern dünyanın totaliter bir sisteme doğru gidişini eleştiren güçlü bir çalışmadır. Kitapta, bireyselliğin kaybedilmesi ve güçlü bir devletin kontrolü altındayışamanın yıkıcılığı konu edilir. Kitapta, totaliter bir devlet olan Oceania'nın hikayesi anlatılır. Hikâye, ana karakter Winston Smith'in hayatına odaklanır ve Oceania'nın sıkı kontrolü altında olan bir toplumda nasılyışadığını ve nasıl ayakta kalmaya çalıştığını anlatır. Kitap, Orwell'in totalitarizm, sansür, propaganda ve bireysel özgürlük kavramlarına yönelik eleştirilerini içerir. Oceania'da, insanlar sürekli olarak izlenir ve kontrol edilir, düşünceleri sansürlenir ve değiştirilir, gerçeklik bile devlet tarafından manipüle edilir. Orwell'in bu kitabı, modern dünyanın otoriter ve totaliter rejimlerle yüzleştiği dönemde yazılmıştır. Kitapta, modern dünyanın acımasızlığı, yabancılaşması ve bireyselliği de eleştirilir. Bu nedenle, "1984" modern dünyanın karanlık

yönlerine dair bir uyarı olarak görülür.

Görsel 1.1. Michael James Rasford, film, 1984

(<https://indigodergisi.com/2015/11/1984-un-gozunden-turkiyeye-bakmak-orwell-totatiler-iktidarlar-savas-teror-korku-medya/html> Erişim Tarihi: 10.07.2022)

"1984" romanının birkaç film uyarlaması yapılmıştır. En ünlü olanlarından biri 1984 yılında çekilmiş olan aynı isimli filmidir. Film, romanın temel mesajlarını ve distopik atmosferini yansıtmaya çalışırken, bazı değişiklikler de yapmıştır. Ancak yine de

George Orwell'ın eleştirel bakış açısı ve totaliterdüzenlere karşı uyarısı açık bir şekilde görülebilmektedir.

Filmde de tekdüzelik karşıtı eleştiriler yer almaktadır. Filmin baş karakteri Winston Smith, monoton bir hayat yaşayan, sürekli izlenen ve kontrol edilen bir toplumda yaşamaktadır. Toplumda, insanlar düşüncelerini ifade etmekten çekinmekte, duygu ve düşünceleri bastırılmaktadır. Bu durum, insanların özgürlüklerini kısıtlamaktadır.

Filmin en önemli eleştirilerinden biri, hükümetin manipülatif gücüdür. Hükümet, insanların gerçekleri görmelerini engelleyerek, propaganda ve yalanlarla insanları kontrol altında tutmaktadır. Hükümetin sıkı gözetimi altında yaşayan insanlar, duygusal ve zihinsel olarak baskı altındadır. Bu durum, insanların özgürlüklerini kaybetmelerine neden olmaktadır. Film ayrıca, insanların birbirlerine karşı olan güvensizliklerini de eleştirmektedir. Hükümetin propaganda araçları sayesinde, insanlar, birbirlerine karşı şüpheli ve korkulu davranmaktadır. Bu da insanların birbirlerinden uzaklaşmasına ve toplumsal bağların zayıflamasına neden olmaktadır. Tüm bu eleştiriler, filmde tekdüzelik ve kontrol altında olmanın insanların hayatını nasıl etkilediğini göstermektedir.

1936 yılında çıkan "Modern Times" filmi de gündelik hayatta kapitalizmin yarattığı etkilere eleştirel bir bakış açısı sunmaktadır. Bu film, Charlie Chaplin'in hem yönettiği hem debaşrolünde yer aldığı bir komedi-dramadır.

Görsel 1.2. Charlie Chaplin, Modern Times, Film, 1936

(https://tr.m.wikipedia.org/wiki/dosya:modern_zamanlar_filmi.jpg html Erişim Tarihi: 13.07.2022)

Film, endüstriyel devrimin sonuçlarına odaklanır ve işçi sınıfının günlük hayatındaki sıkıntılara dikkat çeker. Ayrıca, kapitalizmin insanları nesneleştirme ve makinelere dönüştürme eğilimini eleştirir. Filmin açılış sahnesinde, Chaplin, bir fabrikada bir bantta çalışan bir işçi olarak görülür. Film boyunca, bir dizi komik olayla birlikte, işçi sınıfının acımasız koşulları, otomasyonun yarattığı tekdüzelik ve endüstrinin insan hayatını nasıl etkilediği eleştirilir.

"Modern Times" filmi, kapitalist toplumun işçi sınıfı üzerindeki baskısını ve bu baskının sonucu olarak insanların hayatında ortaya çıkan tekdüzelik ve sıkıntıları eleştirir. Film, sadece endüstriyel devrimin insan hayatındaki etkilerine odaklanmaz, aynı zamanda modern dünya düzeninin de eleştirisi yapar. Filmin, tekdüzelik ve sıkıntıya kapılan işçilerin insanca bir yaşam mücadelesi vermesini, insan onurunun korunması gerektiğini göstermesi, modern dünya düzeninde insanların nesneleştirildiğini ve duygusal olarak tüketildiğini göstermesi, modern dünya düzenine karşı duran, insanların doğal haklarını savunan bir felsefeye sahip olduğu görülür.

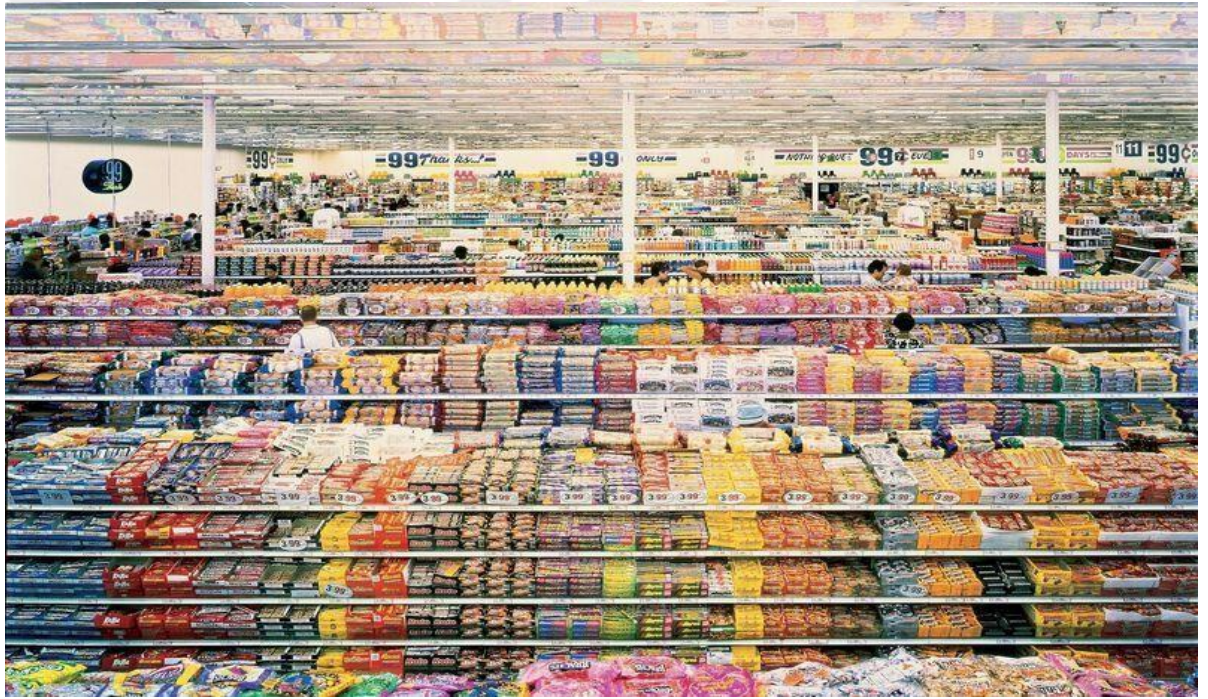
"Modern Times" aynı zamanda modern dünyanın, endüstriyel devrim ve teknolojinin gelişmesiyle birlikte insanların birbirinden kopmasına ve iletişim eksikliğine yol açtığına da dikkat çeker. Filmin bir sahnesinde, Chaplin'in karakteri, bir hapishane koğuşunda bir mahkumla aynı hücreyi paylaşıyor ve birbirlerini anlayamıyorlar. Bu sahne, modern dünya düzeninin insanları yalnızlaştırdığını ve iletişimsizleştirdiğini gösterir. Sonuç olarak, "Modern Times" filmi, modern dünyanın insanları nasıl tekdüzeleştirdiği, insanlar arasındaki iletişim eksikliği ve modern dünya düzeninin insan onuruna nasıl zarar verdiği gibi konularda önemli eleştiriler sunar.

Modern dünya ve tüketim kavramları arasında sıkı bir bağlantı vardır. Tüketim, modern dünyanın anahtarıdır ve modern yaşamın merkezinde yer alır. Üretim ve pazarlama faaliyetlerinin bir sonucu olarak ortaya çıkar ve modern dünyanın ekonomik sisteminin temelini oluşturur. Tüketiciler, ürünlerin ve hizmetlerin satın alınması ve kullanılması yoluyla tüketim toplumunun bir parçası haline gelirler (Bauman, 2003 s.127).

Tüketim kavramı, modern toplumlarda hayatın merkezinde yer almaktadır. İnsanların ihtiyaçlarını karşılamak için yaptığı her türlü harcama, tüketim kavramıyla bağlantılıdır. Tüketim, mal ve hizmetlerin satın alınması, kullanımı ve tüketilmesi sürecidir. Bu kavram, sadece maddi değerlerle ilgili olmayıp, aynı zamanda kişisel tatmin, sosyal kabul ve kültürel değerlerle de ilgilidir. Tüketim kavramı, 18. yüzyılın sonlarında etkisini göstermeye başlamıştır. Endüstri devriminin etkisiyle üretim artarken, talep de

artmıştır. Bu artan talep sonucu, tüketim kültürü ortaya çıkmıştır. Bu süreç, modern tüketim kültürünün temelini oluşturmuştur ve modern dünyada yaşam biçimlerinin şekillenmesine de etki etmiştir. İnsanlar, tüketim yoluyla birçok ihtiyaçlarını karşılamaktadırlar. Ancak aynı zamanda tüketim, insanların isteklerinin ve ihtiyaçlarının yaratılmasına da katkıda bulunur. Pazarlama ve reklam faaliyetleri, tüketicilerin taleplerini oluşturmaya ve artırmaya yöneliktir. Bu da insanların daha fazla tüketim yapmalarına yol açar.

Modern dünya, tüketim kültürünün yaygınlaşmasıyla birlikte daha fazla ürün ve hizmetin sunulduğu, çeşitliliğin arttığı bir dünya haline gelmiştir. Tüketiciler, çeşitli seçenekler arasındaseçim yaparak, kendi isteklerine ve ihtiyaçlarına en uygun ürünleri seçebilirler. Ancak bu durum tüketim bağımlılığına sebep olabilir.

Görsel 1.3. Andreas Gursky, 99 Cent, 2001

(https://en.m.wikipedia.org/wiki/99_Cent_II_Diptychon html Erişim Tarihi:10.08.2022)

“99 Cent”, Amerikalı sanatçı Andreas Gursky tarafından 2001 yılında yapılmış bir fotoğraf çalışmasıdır. Fotoğraf, bir ABD marketinde satılan tüketim ürünlerinin rafları ve stoklarından oluşan bir manzara göstermektedir. Bu manzara, modern dünyadaki tüketim kültürüne ve tekdüzeleşmesine yönelik eleştirel bir yorum sunmaktadır. Gursky, fotoğrafın tamamını dijital olarak düzenlemiş ve renk tonlarını değiştirmiş olsa da fotoğrafın gerçekçiliği ve detayları dikkat çekicidir. Raflardaki ürünlerin benzerliği ve

tekdüzelik hissi, modern tüketim kültürünün standartlaştırılmasını ve bireyselliğin kaybedilmesini vurgulamaktadır. “99 Cent”, modern hayata dair eleştirel bir yaklaşım sunmasının yanı sıra, fotoğrafın estetik değeri de büyüktür. Gursky'nin fotoğraf çalışmaları genellikle büyük boyutlarda basılmakta ve sergilenmektedir.

Tüketim alışkanlıkları, günümüzde hayatın bir parçası haline gelmiş ve insanların yaşam biçimlerini belirleyen önemli bir faktördür. Tükettiğimiz ürünler, kullandığımız teknolojiler ve seçtiğimiz yaşam tarzları, bizim benzersizliğimizi azaltarak tekdüzeliğe neden olabilir. Bu durumun önemli bir sonucu, insanların kişisel tercihlerinin yerini standartlaşmış toplumsal normların almasıdır. Tüketicilerin birbirleriyle benzer ürünlere ve hizmetlere yönelmeleri, tektipleşmeyi artırır. Bu durum, pazarlama stratejilerinin genellikle büyük kitlelere yönelik olarak tasarlanmasına ve bireysel farklılıkların göz ardı edilmesine neden olabilir. Ayrıca, tüketim alışkanlıklarının meydana getirdiği tektipleşme, bireylerin düşünce ve davranışlarında da bir homojenleşme etkisi yaratabilir.

Baudrillard'a göre, tüketim toplumu, insanların her şeyi tüketmekle meşgul olduğu, her şeyi satın alabilecekleri bir dünyadır. Ancak bu, sadece insanların tüketmesi değil, aynı zamanda onların kimliklerini, kültürlerini ve ilişkilerini de tüketmesi anlamına gelmektedir. Tüketim toplumunda, her şey mal olarak görülmekte ve her şey para ile ölçülmektedir. Bu durum insanları gerçeklikten uzaklaştırmaktadır. Ona göre, tüketim kültürü, insanların gerçek hayatlarının yerine yalnızca mal satın alma ve tüketme eylemleriyle meşgul olmalarını sağlamaktadır (Baudrillard ,2018 s.203). Bu nedenle, tüketim toplumu, gerçekliği çarpıtmakta ve insanların hayatlarındaki önemli şeyleri gözden kaçırmalarına neden olmaktadır.

Tüketim kültürü, insanların kendilerini sürekli olarak yeniden tanımlamalarını gerektiren bir duruma getirmektedir. Bu nedenle, insanlar artık kendi öz kimliklerinin yerine, tüketim kültürünün belirlediği standartları takip etmektedirler. Tüketim toplumu, kapitalizmin en yıkıcı ve baskıcı yüzüdür ve insanların hayatlarını tüketim etrafında şekillendirdiği bir düzen biçimidir. İnsanların hayatlarına nüfuz eder ve onları şekillendirir. İnsanların hayatları, tüketim alanları ve tüketim ürünleri tarafından belirlenir. Bireylerin hayatlarının tüm yönleri tüketim ile bağlantılı hale gelir. Sürekli olarak yeni tüketim ihtiyaçları yaratarak insanları tatminsiz bir döngüye sokar. Sonsuz bir artırım ve genişleme mantığına dayanır. Sürekli olarak yenilenip, yeniden üretilip ve yeniden şekillenir ve insanların tatminsizliği asla giderilemez.

Görsel 1.4. "Shop Until You Drop" Banksy

(<https://acikradyo.com.tr/ben-buradan-okuyorum/tasarruftan-firlatip-atma-kulturune-uzerine.html> Erişim Tarihi:22.08.2022)

Modern tüketim kültürünün tüketicileri, hayatlarının tamamını ürünlerle doldurur ve bu şekilde gerçek hayattan kopuk bir sanal dünyada yaşarlar. Bu bağlamda Banksy'nin "Shop Until You Drop" çalışması, tüketim kültürüne ve onun yarattığı sanal dünyaya bir eleştiri olarak yorumlanmaktadır. İnsanlar ürünlerle dolu bir dünyada, gerçekliği unutup yaşamın anlamını tüketimde bulmaktadırlar. Bu noktada, Banksy'nin çalışması da tüketim kültürünün insanların hayatını ele geçirdiği ve onları gerçeklikten uzaklaştırdığı yönündeki eleştiriyi destekleyen bir eser olarak düşünülmektedir.

Banksy, "Shop Until You Drop" adlı çalışmasında, alışveriş yapan bir kadının elindekilerle düştüğü bir sahneyi tasvir etmektedir. Çalışma modern tüketicilik ve reklam kültürüne eleştirel bir bakış açısı sunmaktadır. Sepetin içindeki nesnelerin anlamları ve sembolizmi, farklı yorumlara açıktır. Ancak, genel olarak, Banksy'nin bu çalışması, modern insanın tüketim kültürüne kapılmışlığını vurgulamaktadır.

Görsel 1.5. Banksy, Monopoly

(<https://londonist.com/2011/10/occupy-st-pauls-banksy-in-pictures.html> Erişim Tarihi:30.09.2022)

Banksy'nin bu çalışması, tüketim toplumunun doğasını eleştirmektedir. İki çocuk bir Monopoly tahtasında oynamakta, ancak oyunun kendisi gerçek bir hayatta kalma mücadelesine dönüşmüş durumda. Bu çalışma, tüketim kültürünün insanları birbirlerine karşı rekabet haline getirdiği fikrini işlemekte, popüler oyun Monopoly'nin karanlık bir yönünü ele almaktadır. Monopoly, özelleştirilmiş ve ticarileştirilmiş bir oyun tahtasıdır ve oyuncuların hedefi, mümkün olduğunca çok mülk satın alarak rakiplerini iflas ettirmek, kazançlarını maksimize etmektir. Banksy'nin bu çalışması, Monopoly tahtasına, çeşitli birçok markanın logosu ve reklamlarının eklenmesiyle işlenmiştir. Bu tasarım,

tüketici kültürünün monotonluğuna, marka bağımlılığına, tüketim alışkanlıklarının tekdüzeliğine ve bu kültürün toplumsal yaşama olan etkisine işaret etmektedir.

Tüketim kültürü, kimliği ve özgürlüğü yok etmekte ve insanları tüketim nesneleri olarak görmektedir. Banksy' nin Monopoly çalışması, bu eleştirilere atıfta bulunarak, tüketim kültürünün sıradanlaştırıcı etkisini göstermeye çalışır. Ayrıca çalışma, markaların ve reklamların oyun tahtasının her yerinde bulunmasına işaret ederek, tüketim kültürünün tüm yönlerinin toplumsal hayatta hâkim olduğunu göstermektedir. Banksy, tüketim kültürünün sadece bireysel tercihlerle ilgili olmadığını, aynı zamanda kültürel, sosyal ve siyasi alanlarda da büyük bir rol oynadığını göstererek, çalışmasıyla insanları bu gerçeği fark etmeye davet etmektedir.

Modern dünyayı hiciv eden başka bir çalışma da “The Simpsons” Amerikan animasyon televizyon dizisidir. İlk kez 1989 yılında yayınlanmaya başlamış ve o zamandan beri hala devam etmektedir. Dizi, Simpson ailesinin “Springfield” adlı kurgusal bir kasabada geçen maceralarını konu alır. Dizi, Amerikan pop kültürüne büyük bir etki yapmıştır ve birçok farklı konuya, olaya ve kişiye atıfta bulunmuştur. Ayrıca politik mizahı ve sosyal eleştirisi ile de tanınmaktadır. Yaratıcısı Matt Groening’in Oregon’da geçen çocukluğundan esinlenerek ortaya çıkmıştır. “Bart Gets Famous” Bölümünde, Bart bir mağazanın sıradan bir işçisiyken, rastlantı sonucu bir reklam jingle’inin yaratıcısı olur ve kısa sürede popüler bir sanatçı haline gelir.

Bu süreçte, Bart’ın hayatı medya şirketleri, reklamcılar ve tüketiciler arasındaki karmaşık ilişkilerin ortasında kalır. Bart’ın hızla yükselişi, modern toplumun popüler kültür ve tüketim kültürüne olan tutkusunu ve reklamcılık sektörünün gücünü vurgular. Bu bölüm ayrıca, tüketim toplumunda sosyal sınıf farklılıklarının da etkisini ele alır. Bart, ailesinin ekonomik sınıfına dahildir ve ünlü olduğunda bile, asla bu sınıfın dışına çıkamaz.

Görsel 1.6. Susie Dietter, Simsons-Bart Gets Famous, 3 Şubat 1994

(https://image.pmgstatic.com/cache/resized/w936/files/images/film/photos/161/495/161495094_52301b.jpg html Erişim Tarihi:03.10.2022)

Ayrıca, bölümdeki bir diğer sahnede de Homer, fabrikada işçi olarak çalışmaktadır ve kendisiyle birlikte çalışan işçilerin, televizyon izlemek yerine birbirleriyle konuşmaya bile zamanları olmadığına dikkat çekilir. Bu da modern dünyada insanların birbirlerinden giderek uzaklaştığı ve tüketim kültürünün bireyselliği öne çıkardığı bir eleştiri olarak yorumlanabilir.

Görsel 1.7. "The Truman Show" Peter Weir, 1998

(<https://www.kooplog.com/the-truman-show-film-incelemesi> html Erişim Tarihi:13.12.2022)

Benzer durum Peter Weir'in yönettiği "The Truman Show" filminde de görülmektedir. "The Truman Show", 1998 yapımı bir filmidir. Film, Jim Carrey'in canlandığı Truman Burbank adlı bir adamın hikayesini anlatır. Truman, tüm hayatını, doğduğu andan itibaren bulunduğu bir stüdyoda, tüm hayatı boyunca izleyicilerin gözleri önünde canlı yayınlanan bir televizyon programının parçası olarak geçirmektedir. Truman'ın hayatı, stüdyodaki insanlar tarafından kontrol edilmekte ve senaryosu önceden belirlenmektedir. Truman, gerçek hayatın dışında, yapay bir dünyada yaşamaktadır.

Truman'ın hayatı, tüm ayrıntılarıyla izleyicilere sunulurken, onun gerçek kimliği, geçmişi ve özgürlüğü yok sayılmaktadır. Film, insanların modern dünyada hayatlarının nasıl kontrol edildiğine ve manipüle edildiğine dair bir uyarı niteliği taşır. Benzer şekilde, modern dünyanın tekdüzelik ve tüketim kültürü de insanların hayatlarını belirleyen diğer faktörlerdir. Örneğin, yüksek binaların arasında kaybolan insanlar, aynı giyim tarzını takip eden insanlar, standartlaştırılmış ürünler ve hizmetler sunan işletmeler, insanların hayatlarını monotonlaştırır ve özgünlüklerini yok eder.

Baudrillard, "Simülarklar ve Simülasyon" adlı kitabında, gerçeğin artık bir taklit haline geldiğini ve simülasyonların gerçekliğin yerini aldığını belirtir (Baudrillard, 2018, s.17). Bu bağlamda, The Truman Show filmi de gerçekliğin yerine geçen bir simülasyon dünyasını konu alır. Simülasyon, gerçeğin taklidi değil, gerçeğin yokluğu anlamına gelir. Gerçek artık kendini taklit etmez, çünkü gerçekliğin tamamen simüle edildiği bir evrene dönüşmüştür. Artık ne olursa olsun, biz sadece simülasyonlarla karşı karşıyayız. Gerçek hayat yerine, televizyon programları, filmler, reklamlar ve diğer simülasyonlar tarafından inşa edilen bir dünyada yaşıyoruz. Baudrillard'a göre simülasyon, insanların içinde yaşadığı dünya hakkında hiçbir şey öğrenemeyeceği bir hal almaktadır ve insanları gerçekten aydınlatan gerçekliğin yerini almıştır ve insanlar artık sadece simülasyonlarla karşı karşıyadır. "Gerçek ya da hakikatle bir ilişkimizin kalmadığı, tüm gönderen sistemlerinin tasfiye edildiği bir simülasyon çağına girilmiş bulunmaktadır." (Baudrillard 2018, s. 15).

Modern insan, deneyimi kaydedebilen bir kamera ya da laboratuvar aracılığıyla bir ölçüm cihazına benzer. Böylece, insan deneyimi değişmez bir nesne olur ve insanın kendisi, birçok diğer nesne gibi, daha fazla kontrol edilir hale gelir. Bu tür bir düzenleme, insanın doğal dünyasıyla olan bağına koparır ve onu daha önceden belirlenmiş bir sonuca ulaşmak için kullanılan bir araç haline getirir. Bu, insanın moderniteyle karşı karşıya kaldığı en büyük tehlikelerden biridir.

Aldous Huxley'in' (2004) "Brave New World" romanı da modern toplumun teknolojik gelişmeleri ve tüketim kültürünün eleştirisi olarak kabul edilir. Roman, gelecekteki bir distopik toplumda geçmektedir ve toplumun bireylerin özgürlüğünü ortadan kaldırdığı, insanların tüketim mallarına bağımlı hale geldiği ve teknolojinin insanlar üzerindeki kontrolünün arttığı bir dünyayı tasvir eder. Romanın merkezinde, insanların üreme işlemi kontrol altına alınarak laboratuvar ortamında üretilmesi ve belirli bir statüye göre ayrılması vardır. Toplumun diğer unsurları da tüketim kültürüne odaklanmıştır. İnsanlar, sürekli olarak mutluluk hapları kullanarak duygusal zevklerini arttırmaya çalışırlar ve eğlence endüstrisi, insanların boş zamanlarını doldurmak için tasarlanmıştır. Huxley, romanında modern toplumun rahatsız edici yönlerini eleştirir ve insanların özgürlüklerinin, yaratıcılıklarının ve duygusal zenginliklerinin tüketim kültürü tarafından tehlikeye atıldığını gösterir. İnsanların sadece tüketime odaklanarak mutluluğu bulamayacaklarını ve gerçek mutluluğun iç dünyalarında, ilişkilerinde ve doğal dünyada keşfedilmesi gerektiğini vurgular.

Görsel 1.8. Fritz Lang, Metropolis, 1920

(<https://filmloverss.com/metropolis-hakkinda-mutlaka-bilinmesi-gereken-15-detay.html>
Erişim Tarihi:03.01.2023)

“Metropolis” 1920’lerde çekilmiş bir sessiz film olup, yönetmen Fritz Lang tarafından yönetilmiştir. Film, 2026 yılında geçen distopik bir hikâyeyi anlatır ve modern kentleşme ve endüstriyel üretimin toplumun nasıl etkilediğini ele alır. Filmde, insanlar birkaç zengin aile tarafından kontrol edilen bir şehirde yaşamaktadır. Zenginler, sınıf ayrıcalıklarının ve işçi sınıfının sömürülmesinin yoğun olduğu bir düzeni sürdürmektedirler.

Filmde, zenginlerin yaşadığı lüks yerler yüksek gökdelenlerde yer alırken, işçilerin yaşadığı yerler yeraltı şehirlerinde bulunmaktadır. İşçiler, zorlu ve tehlikeli işlerde çalışmaktadırlar ve yaşamlarını bir makine gibi çalışarak sürdürmektedirler. Şehrin lideri Joh Fredersen, oğlu Freder’in, işçilerin zorlu yaşam koşullarını görüp anlaması sonucu, işçilerin lideri Maria ile tanışması ve sonrasında işçilerin ayaklanmasıyla karşı karşıya kalır.

Film, modern kentleşmenin olumsuz etkilerini ele alırken, işçi sınıfının sömürüsü ve sınıf ayrıcalıklarının yarattığı adaletsizliği de vurgulamaktadır. Ayrıca, filmde insanların nasıl makineleştirdiği, insan emeğinin değersizleştirilmesi, insanların duygusal ve ruhsal gereksinimlerinin göz ardı edilmesi gibi konulara da değinilir. Sonuç olarak “Metropolis”, modern dünyanın hızlı değişimi, teknolojik gelişmeler ve toplumsal dönüşümün getirdiği sorunlara dair bir eleştiri sunar.

Görsel 1.9. Matthew Weinwer, Andre Jacquemetton, Mad Men, 2007

(<https://www.telegraph.co.uk/business/2016/02/18/this-website-names-and-shames-companies-with-all-male-boards/> html Erişim Tarihi:10.01.2023)

"Mad Men" dizisi, 1960'larda reklam endüstrisinde çalışan bir grup insanın hayatını konu alıyor. Dizi, 1960'ların Amerikan toplumunun tüketim kültürüne olan tutkusunu ve bu kültürün insanlar üzerindeki etkilerini eleştiriyor. Dizide, karakterler arasındaki etkileşimlerde ve reklam kampanyalarında, tüketimin insanların kimliklerini ve hayatlarını nasıl etkilediği açıkça gösteriliyor. Karakterlerin birçoğu, sosyal statülerini ve mutluluklarını sahip oldukları şeylerle belirliyorlar. Reklamcılar, insanların ihtiyaçlarına ve arzularına yönelik olarak ürünlerin sunumunu şekillendiriyorlar ve insanları belirli bir yaşam tarzı ve tüketim kültürüne yönlendiriyorlar.

Dizi, tüketim kültürünün insanların hayatlarına derin bir şekilde nüfuz ettiği ve insanların bireyselliklerini ve ilişkilerini olumsuz etkilediği fikrini eleştiriyor. Karakterlerin çoğu, kendilerini ürünleri satın alarak ifade etmeye çalışıyorlar ve bu da kendilerine ve diğer insanlara yönelik bir yabancılaşmaya ve kaygıya yol açıyor. Dizi, tüketim kültürünün bireyleri toplumdan ve kendilerinden uzaklaştırdığı ve bu nedenle de mutluluğun sadece maddi şeylerde değil, insan ilişkilerinde ve hayatta anlam arayışında bulunduğunu vurguluyor.

Franz Kafka, modern dünyanın yabancılaşma, bireyselleşme ve toplumsal çıkmazlarına ilişkin oldukça derin fikirleri olan bir yazardır. Kafka, eserlerinde modern dünya ile birey arasındaki ilişkiyi sorgulayan ve eleştiren bir bakış açısı sergiler. Eserleri, modern dünyanın bireyler üzerindeki baskısını ve yabancılaşmayı anlatır. Kafka'nın eserlerinde yer alan karakterler, modern dünya koşullarına uyum sağlamaya çalışan ancak genellikle bu çabayı başaramayan, bireysel özgürlüklerini kaybeden ve yalnızlaşan insanlardır. Kafka'nın kurgularında, modern dünya koşulları tarafından boğulmuş ve yozlaşmış bir toplumun parçalanması ve yıkımı anlatılır.

Kafka'nın "Dava"(2015) adlı romanı, modern hukuk sistemine eleştirel bir yaklaşım sergiler ve bireyin bu sistem karşısında ne kadar yalnız ve güçsüz olduğunu gösterir. Yine "Dönüşüm" (2021) adlı öyküsünde, modern dünya koşullarına uyum sağlayamayan bir karakterin hayatı dramatik bir şekilde değişir ve yabancılaşma daha da artar. Gregor Samsa adlı bir karakter, bir sabah uyandığında bir böceğe dönüşür ve bu dönüşümün sonucunda toplumdaki yerini kaybeder. Bu durum, modern dünya biçimi ile birlikte gelen bireyselleşmenin sonucu olarak yorumlanabilir. Gregor Samsa, modern toplumun içinde yalnızlaşmış, insanlarla iletişim kuramaz hale gelmiş bir bireydir. Kendini anlamayan, içinde bulunduğu durumu çaresizce kabul etmeye çalışan bir karakter olarak tasvir edilir.

Modern dünyanın insanı yalnızlaştıran ve onu bireysel özgürlüklerinden mahrum bırakan bir sistemdir. Dönüşüm eseri modern dünya koşullarının yarattığı sorunları anlatırken, insanın kendi içindeki yalnızlık ve yabancılaşma duygularına da vurgu yapar.

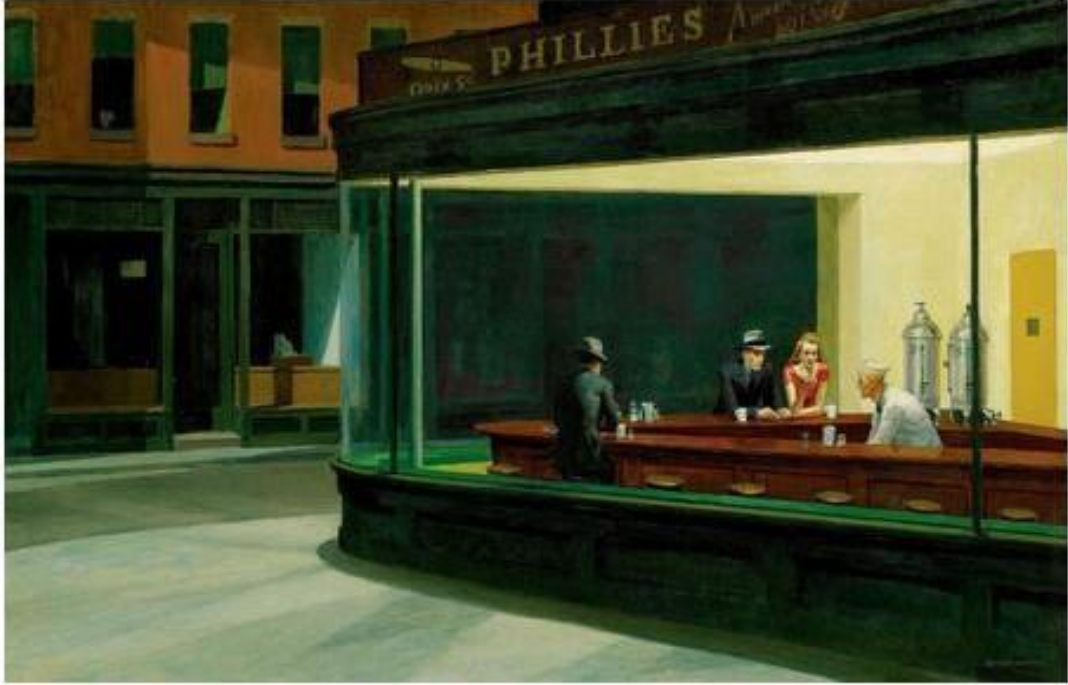
1.2. Modernite ve Kapitalizmin Doğuşu

Modernite, 18. yüzyılın sonlarından 20. yüzyılın başlarına kadar Avrupa'da ortaya çıkan bir dönemdir. Bu dönemde sanayi devrimi, aydınlanma felsefesi ve bilimsel devrim gibi olaylar gerçekleşmiştir. Bu dönemde insanlar, geçmişteki geleneksel yapıların yerini alacak yeni bir dünya düzeni oluşturma arayışına girmişlerdir.

Modernite, değişen ekonomik, sosyal ve kültürel koşullar altında bireyin yeri ve rolüne yönelik radikal yenilikler getirdi. Endüstriyel gelişmelerle birlikte toplumsal yapıda keskin değişiklikler getirerek, bireysel hakları, özgürlükleri ve bağımsızlığı teşvik etti. Ayrıca modernite, bilimin ve teknolojinin gelişimine de katkıda bulundu. Modernitenin doğuşuyla birlikte, insanlar geleneksel değerlerin yerine akılcılığı, bilimi ve teknolojiyi tercih etmeye başladılar. Bu, daha önceki çağlardan farklıydı çünkü insanlar geleneksel inançlarına ve sosyal yapılara bağlı kalmışlardı.

Modernite, bireysellik ve özgürlük kavramlarına da önem verir. İnsanlar, kendi hayatlarını planlamak ve yaşamak için daha fazla özgürlük ve bağımsızlık aramaya başladılar. Bu, geleneksel aile yapılarının ve sosyal normların zayıflamasına ve modern toplumların ortaya çıkmasına yol açtı. Modernite ile birlikte gelen hızlı değişimler, teknolojik gelişmeler ve toplumsal yapıdaki dönüşümler, bireylerin kendilerini yalnız, yabancılaşmış ve anlamsız hissetmelerine neden oldu. Sanayi Devrimi sonrasında ortaya çıkan kentleşme ve büyük ölçekli üretim süreçleriyle birlikte, bireylerin yaşamları daha önce hiç olmadığı kadar standartlaştı ve bu durum insanların kendi kendilerini yabancılaşmış hissetmelerine neden oldu. Bu yabancılaşma durumu, insanların yaşamlarını yalnızlaştırarak ve anlamsızlaştırarak geçirmelerine neden oldu. Bireyler, kendilerine özgü bir kimlik geliştirmekte zorlanırken, kişisel deneyimlerinin yerini sıradanlık ve monotonluk aldı. Bu durum, modernitenin getirdiği hızlı değişimlerin bir sonucu olarak ortaya çıktı ve insanların kendilerini yabancılaşmış hissetmeleri, modernitenin önemli bir eleştirisi konusu haline geldi. Modernitenin getirdiği yabancılaşma, bireyin kendisinden, diğer insanlardan, doğadan ve toplumdan kopmasıdır. Bu yabancılaşma, modernleşmenin hızlandığı endüstriyel çağda giderek artmış ve bireyin kendi kendine yeterli olma, otokontrol sağlama ve özgürleşme ihtiyacının yanı sıra,

sürekli tüketim, sıradanlaşma, standartlaşma, değişkenliğin artması gibi etkenlerle beslenmiştir.Modern insan, toplumda bireysel hedefler ve arzular peşinde koşarak, diğer insanlarla olan bağlarını koparır.

Görsel 1.10. Edward Hopper, Nighthawk, tuval üzerine yağlı boya 2x20 cm.1x12cm. 1942

(<https://tr.foursquare.com/v/nighthawkedwardhopper/4f529cdde4b050039dca6d62html>
Erişim Tarihi:14.01.2023)

"Nighthawks", Amerikalı ressam Edward Hopper tarafından 1942 yılında tamamlanan bir yağlı boya tablosudur. Bu eser, bir New York kafesinde geçen bir sahneyi tasvir eder ve ortamın yalnızlık, yabancılaşma ve şehir hayatındaki anonimlik hissiyatını yansıtır. Eserdeki karakterler birbirleriyle herhangi bir bağlantı kurmazlar ve her biri kendi iç dünyasına dalmış gibi görünür.

Hopper, eserinde moderniteyle birlikte ortaya çıkan bireysel yalnızlık ve sıradanlaşma hislerini ifade etmek için renk ve ışık kullanımını özenle düzenlemiştir. Kafe'nin iç mekânı tamamen camla kaplıdır ve dış dünya ile izole edilmiştir. Bu da karakterlerin içine kapalı dünyalarına işaret eder. Eserdeki yalnızlık ve yabancılaşma hissiyatı, modern hayatın bireyselliği ve anonimliğiyle ilişkilendirilir.

Modernitenin getirdiği yabancılaşmanın, insanlar arasındaki ilişkilerin sıradanlaşması ve bağların kopması sonucu ortaya çıkmıştır. Modern toplumda,

insanların birbirleriyle olan bağları, işlevsel ve etkileşimsiz hale gelmiştir. Bu durum, insanların birbirlerine duyarsızlaşmalarına, yabancılaşmalarına, kaygı ve korku gibi olumsuz duygular yaşamalarına sebep olur. Modernite, sanayi devriminin ardından ortaya çıkan ve toplumsal, kültürel ve sanatsal alanlarda büyük değişimlere neden olan bir dönemdir. Ancak modernitenin getirdiği değişimlerin yanı sıra, toplumsal yabancılaşma ve sıradanlaşma gibi olumsuz sonuçları da vardır.

Georg Simmel modernitenin bireyleri yabancılaştırdığını ve toplumsal ilişkileri sıradanlaştırdığını savunmuştur. Ona göre, modern toplumda bireyler arasındaki ilişkiler giderek yabancılaşır ve insanlar birbirine yabancılaşmış birer varlık olarak bakarlar (Simmel.1903, s.409-424). Ayrıca, modern toplumda bireyler arasındaki ilişkilerin niteliği de değişir. Geleneksel toplumlarda ilişkiler, doğal bir şekilde oluşurken modern toplumda ilişkiler, işlevsel bir şekilde kurulur ve sıradanlaşır. Modernitenin getirdiği yabancılaşmanın, bireyin toplumun karmaşık ve büyük yapısında kaybolmasından kaynaklanmaktadır. Bireyin kendisini ifade etmek, anlaşılacak ve kabul görmek gibi temel ihtiyaçları, modern toplumda giderek zorlaşmış ve birey kendisini anlamsız ve yalnız hissetmeye başlamıştır. Bu durumun nedeni ise modernitenin getirdiği toplumsal yapıdır. Modern toplumlarda insanların artık kendilerini toplumun bir parçası olarak değil, birer birey olarak tanımlamaktadır. Bu durum bireyselleşmeyi arttırırken, aynı zamanda insanların birbirleriyle olan bağlarını da zayıflatır.

Görsel 1.11. Edward Hopper, New York Street Corner, t.ü.y.b, 1920

(<https://fineartamerica.com/featured/new-york-corner-1913-edward-hopper.html> html
Erişim Tarihi: 22.01.2023)

Tablolarıyla yalnızlık, boşluk ve izolasyonu resmeden Amerikalı ressam Edward Hopper, "New York Street Corner" isimli çalışmasıyla da bu temaları işlemiştir. Tablo, adından da anlaşılacağı üzere, New York'un bir köşesinde yer alan bir kaldırım köşesindeki sahneyi tasvir eder. Tablonun ortasında yer alan bir trafik ışığı, şehrin hareketliliğine ve dinamizmine dair bir ipucu verirken, sokaktaki karakterlerin yalnızlığı ve izolasyonu da hemen göze çarpar. Sokakta yürüyen insanlar, birbirleriyle ilişki kurmazlar ve birbirlerine yabancıdırlar. Hopper, bu karakterlerin yalnızlığını, tek tek tasvir ettiği gölgeli figürlerle vurgulamıştır. Tablonun sol üstköşesinde yer alan bir kadın, tüm yalnızlık ve izolasyonu bir arada simgeleyen bir figürdür. Kadın, yalnız başına durmakta ve herhangi bir diyaloga veya olaya dahil olmadan öylece beklemektedir.

Hopper, bu tablosuyla modern şehir yaşamının izolasyon ve yalnızlıkla dolu olduğunu, insanların birbirlerine yabancılaştığını ve etkileşim eksikliği yaşadığını vurgular. Tablo, modern toplumun insanlar arasındaki bağları nasıl kopardığını ve yalnızlığın artmasına sebep olduğunu gösteren bir metafor niteliği taşır. "New York Street Corner" gibi Hopper resimleri, sade ve keskin hatları, kontrastlı renkleri ve boşluklarla dolu kent manzaralarıyla bilinir. Bu çalışmalar, modern hayatın yalnızlığı ve anonimliği konusunda güçlü bir şekilde yansıtırlar ve genellikle Amerikan sanatının ve modernizmin önemli örnekleri olarak kabul edilirler.

Resmin altında belirtilen sözler ise 20. yüzyıl edebiyatının en etkileyici yazarlarından biri olan Samuel Becket'in "Krapp's Last Tape" adlı tek perdelik oyunundan bir alıntıdır. Oyundaki Krapp karakteri, yalnızlığı ve hayatın geçiciliğini anlatan bir metafor olarak kullanılır. Krapp, hayatının sonuna yaklaşırken geçmişini dinleyerek, hayatı boyunca yaptığı seçimlerin sonuçlarını sorgular ve hayatı hakkında pişmanlıklarını dile getirir ve eserleri genellikle yalnızlık, insanın modern dünyadaki yeri, anlamsızlık ve varoluşsal kaygılar gibi konuları ele alır. Beckett'in oyunları, sıklıkla karakterlerin yalnızlık, umutsuzluk ve varoluşsal kaygılarına odaklanır. Oyunlarındaki karakterler genellikle yalnız ve umutsuzdur ve modern dünyanın anlamsızlığı ve belirsizliği ile başa çıkmaya çalışırlar.

"Waiting for Godot" oyununda, karakterler Vladimir ve Estragon, bir ağacın altında beklerler. İrlandalı yazar Samuel Beckett'in en bilinen oyunlarından biridir. İlk kez 1953 yılında Paris'te sahnelenmiştir. Oyun, iki karakter Vladimir ve Estragon'un bir yol kenarında Godot adında biriyle buluşma sözü verilmiş bekleyişi konu alır ve modernist edebiyatın özelliklerini taşır. Karakterlerin konuşmaları, anlamsızlığı ve

tekrarıyla bilinir. Oyunun ana karakterleri, yalnızlık, bekleyiş ve umutsuzluğu temsil eder. Vladimir ve Estragon, zamanı öldürmek ve bir sonraki günü beklemek için oyunlar oynarlar, şarkı söylerler, hikayeler anlatırlar ve birbirleriyle tartışırlar. Ancak, hiçbir şey bekledikleri gibi gitmez ve Godot gelmez.

Görsel 1.12. Sean Mathias, Waiting for Godot, 2001

(<https://mubi.com/tr/films/waiting-for-godot.html> Erişim Tarihi: 02.02.2023)

2001 yılında, oyunun yönetmenliğini tiyatro yönetmeni Sean Mathias üstlenir ve "Waiting for Godot" filminin vizyona girer. Filmin başrollerinde James Cromwell, Hugo Weaving, Richard Roxburgh ve Philip Quast gibi tanınmış oyuncular yer alır ve orijinal oyunun bir uyarlamasıdır.

“Yalnızız, olağanüstü bir durum yok. Bugüne kadar yalnızdık, yarın da öyle olacağız, bundan sonra hep yalnız kalacağız. Yalnızız, çünkü insanız ve insanlar yalnızdır. Çaresiziz, çünkü yaşam anlamsızdır ve bu çaresizlik de yalnızlığı beraberinde getirir.” (“Waiting for Godot” Samuel Becket, 1948.)

"Waiting for Godot" oyununun 2. Dünya Savaşı sonrası döneme denk gelmesi tesadüf değildir. Samuel Beckett, Jean-Paul Sartre ve birçok filozof ve sanatçı, savaşın neden olduğu travmatik atmosfer içinde varoluşçu sorgulamalar yapmıştır. Oyunun kapalı zaman döngüsü, Didi ve Gogo karakterlerinin her gün Godot'u bekledikleri yerde bir şeyleri sorgulayarak farkındalık ve tekâmül yaşamalarını ilginç kılmaktadır. Oyunun kapalı zaman döngüsü, karakterlerin Godot'u bekledikleri yerde her gün aynı şeyleri tekrarlamaları ile gösterilir. Bu döngü, insanın varoluşsal durumunu, sürekli tekrar

eden günlük rutinleri ve anlamsızlığı yansıtır. Didi ve Gogo, Godot'u beklerken zamanın ve hayatın anlamını sorgularlar. Üstelik, Godot'un hiçbir zaman gelmeyeceğini söyleyen çocuk, onları hiç tanımaz. Mesaj şudur ki, tüm hayatımız, beklemekle geçer.

Godot'un bugün gelmeyeceğini, yarın geleceğini haber veren kişinin çocuk olması, kasıtlı bir seçimdir. Söylemeye ihtiyaç duyulan yalanların masumiyetini sembolize eder. Tek dekor sahnenin ortasındaki kuru ağaç, oyun boyunca yapılan konuşmalarda birçok göndermeye neden olur. İronik bir şekilde, Didi ve Gogo, bekledikleri yerdeki tek ağaca kendilerini asmak isterler, ancak bir türlü başaramazlar. Godot gelmeyerek, mesajını zaten iletmiştir. Godot'un gelmeyişi, hayatın anlamı hakkında söylenebilecek bir şey olmadığını gösterir. Gogo sürekli şikâyet eder, unutkanır ve uyuyamazken, Didi daha mantıklı konuşur. "Waiting for Godot" oyunu, "Dövüş Kulübü" filminin ilk versiyonu gibidir ve bir varoluşçu sorgulama sunar.

Öyledir ki tabiatında var olan onarılamaz bir yalnızlığın girdabında dönüp duran modern çağ insanının, anlam arayışının karanlık bir labirentinde kaybolduğu düşünülebilir. Varoluşun çarpıklığına ve yaşamın içi boşalmışlığına karşı çaresizliğini sorgulayan bu insan, iç dünyasındaki kaotik duyguların zincirlerinden kurtulamaz. Beckett'ın eserleri, modern dünyanın kafa karıştırıcı karmaşasını ve insanın yitikliğini alegorik bir dille ele alır. Krapp's Last Tape, Waiting for Godot oyunu da yalnızlık, anlamsızlık ve varoluşun çıkmazlarına dair çarpıcı bir portre çizerek modern insanın ruhsal durumunu yansıtır.

"Endgame" adlı oyununda ise, Hamm ve Clov adlı karakterler, hayatta kalan son iki insan olarak hayatta kalma mücadelesi verirler. "Endgame", Samuel Beckett'in "Godot'yu Beklerken" oyunundan sonra yazdığı en önemli oyunlarından biridir. Oyun, dört karakterin bir odada sıkışık kaldığı bir distopyanın içinde geçer. Oyunun başlangıcında, karakterlerden biri olan Hamm, ölmekte olan, görme engelli bir adamdır ve ona bakan, ona hizmet eden bir köle olan Clov ile birlikte yaşamaktadır. Diğer iki karakter, Hamm'ın ebeveynleri Nagg ve Nell, zemindeki çöp kutularında yaşamaktadır. Oyun, Beckett'in temel felsefesi olan absürtlüğü yansıtmaktadır.

"Endgame" oyunu, modern dünyanın tükenişinin, çöküşünün simgesi haline gelmiştir. Beckett'in kara mizah anlayışıyla yansıttığı oyunda, karakterlerin kendi iç dünyalarında yaşadıkları yalnızlık, anlamsızlık ve çaresizlik, modern toplumun insanlarına yansıyan acımasızlığı ve yıkımı temsil etmektedir. Oyun, modern insanın kaybedilmişliği ve umutsuzluğunu yansıtan bir alegori olarak da değerlendirilebilir.

Beckett'in sıra dışı dil kullanımı ve özgün kurgusu, modern dünya için yepyeni bir bakış açısı sunmaktadır.

“Yaşadığımız yer yurdumuz değil. Bu da bizi düşündürmeli, ama düşündüğümüz zaman başımız dönüyor. İşte o zaman güzel olan nedir, iyi olan nedir, bilmiyoruz. Sonra da sıkılıyoruz ve yatıyoruz. Ama bizi kim uyandıracak, ne zaman uyandırılacağız, bilmiyoruz. Ama en nihayetinde, yatakta yatarken, hiçbir şeyin farkında olmayacağız, sadece farkında olmayacağız. Orada, uyuyoruz, işte bu kadar.” ("Endgame" Samuel Beckett, 1957.)

Modern dünya, sanayi devrimi sonrasında ortaya çıkan büyük değişimler sonucunda tanımlanmaktadır. Weber, modern dünyanın temel özelliklerinden birinin "rasyonelleşme" olduğunu düşünmüştür. Bu rasyonelleşme süreci, toplumların geleneksel ve dini inançlardan uzaklaşarak, akıl yürütme ve mantıksal düşünme yoluyla hareket etmelerine neden olmuştur. Böylece, modern dünya bilimsel, teknolojik ve endüstriyel bir yapıya dönüşmüştür (Weber, 2022, s. 23-26). Ancak modernite, bireyselleşme ve yabancılaşma gibi sorunlara neden olmuştur. Modern dünya, insanların birbirlerine ve kendilerine yabancılaşmalarına, anlamsızlaşmalarına ve sıkı bir bürokratik kontrol altında yaşamalarına neden olmuştur. Weber'in moderniteye bakışı karmaşıktır. Weber, modernitenin olumlu yönlerini kabul ederken, aynı zamanda insanların yalnızlığına, anlamsızlığına ve bireyselleşmesine dikkat çekerek olumsuz etkilerini de görmüştür. Modern toplum, geleneksel toplumların aksine öngörülebilir ve hesaplanabilir bir yapıya sahiptir. Bireyler, rasyonel sebeplerle hareket ederler ve işlerini önceden planlayarak yaparlar.

Modern dünya, belirsizlikler ve tehditlerle dolu bir dünyadır. Bu nedenle insanlar, güvenliği ve istikrarı garanti altına almak için sıradanlaşmaya yönelirler. Böylece Modern dünyada, insanlar artık kendilerini birer kişi olarak görmemektedirler. Onlar, belirli bir rolü yerine getiren, bir makinenin bir parçası olan, bir işçi, bir tüketici ya da bir vatandaş olarak algılanırlar. Bireysellik yerine, sıradanlık ve standartlaşma hüküm sürer. Modernitenin getirdiği sosyal yabancılaşma konusuna odaklanır ve ona göre modern toplumda, bireyler kendi kendilerine yeterli olamazlar ve toplumla olan bağları zayıflar. Bu durum, bireylerin kendilerini yalnız ve yabancı hissetmelerine neden olur.

Simmel'in en önemli eserlerinden biri, modern dünyanın birçok yönünü ele alan "The Metropolis and Mental Life" (Metropol ve Zihinsel Yaşam) adlı yazısıdır. Bu eserde, modern şehirlerin bireysel izolasyonu artırdığına ve insanların kültür, sanat ve yaşam deneyimleri hakkındaki algılarını etkilediğine dikkat çeker. Georg Simmel'in "Metropolis and Mental Life" adlı yazısı, modern şehir yaşamının insan psikolojisi

üzerindeki etkisini ele alır. Simmel, metropol yaşamının bir yandan heyecan verici ve canlı olmasına rağmen, diğer yandan bireyleri yalnızlaştırdığını ve sıradanlaştırdığını savunur. Modern metropol yaşamının bireylerin sosyal etkileşimlerini azalttığını ve insanların birbirleriyle olan ilişkilerinin yüzeysel ve mekanik hale geldiğini söyler (Simmel vd., 2000 s.21). Bireyler, kalabalık içinde yalnızlaşır ve diğer insanlarla ilişki kurmak için gerekli olan derinliği ve özgünlüğü kaybeder. Bu da insanların sadece birer parça olarak görülmesine ve toplumsal yapıya uyum sağlamaya çalışırken kendi özgünlüklerini kaybetmelerine neden olur.

Modern metropol yaşamının insanların algısal deneyimlerinde de değişikliklere neden olmaktadır. Şehrin hızlı ve devamlı hareketi, bireylerin sürekli olarak uyarılar bombardımana tutulmasına neden olur ve bu da bireylerin dikkatlerinin parçalanmasına, odaklanma güçlerinin azalmasına ve duyarlıklarının azalmasına yol açmaktadır.

Charles Baudelaire modernitenin etkilerini sanat ve edebiyat üzerinden ele alır. Baudelaire, modern şehir yaşamının getirdiği yabancılaşma ve sıkıcılığın insanların hayatındaki etkilerini şiirlerinde yansıtır.

“Kalabalık sokaklar, tüm cehennemlerden

Daha da kötü, belirsiz

İçinde insanlar sevgiye hasret

Yalnız, yalnız giderler.” (Spleen, Charles Baudelaire)

"Spleen" İngilizcede melankoli, hüznün gibi duyguları ifade etmek için kullanılan bir terimdir. Fransızca'da ise bağırsakların sol üst köşesinde bulunan bir organdan adını almaktadır. Baudelaire'in şiirinde spleen, hem bu fiziksel anlamıyla hem de ruhsal bir karamsarlık anlamında kullanılmaktadır.

Görsel 1.13. Gustave Caillebotte, "Paris Street, Rainy Day" (1877)

(https://en.wikipedia.org/wiki/File:Gustave_Caillebotte_-_Paris_Street;_Rainy_Day_-_Google_Art_Project.jpg html Erişim Tarihi:18.03.2023)

Gustave Caillebotte'un "Paris Street, Rainy Day" adlı çalışması, sanat tarihinde önemli bir yere sahiptir. Tablo, 19. yüzyılın sonlarındaki modern kent hayatının betimlemesi olarak kabul edilir. Paris'in büyüleyici manzaralarından birini yansıtan bu tablo, insanların modern kentlerdeki günlük hayatına dair çarpıcı bir portre sunar. Tablonun merkezinde, Paris'ingeniş caddelerinden biri olan Rue de Paris'de iki yürüyen adam ve bir kadın yer alır. Yağmurlubir günde çizilen bu sahne, insanların modern kentlerdeki hayatıyla ilgili birçok düşünceyi ortaya koyar. Yağmur altında yürüyen insanlar, modern kentin kalabalık, gürültülü ve stresli atmosferini yansıtırken, giydikleri modern kıyafetler de çağın modasını yansıtmaktadır. Tablonun teknik detayları da oldukça dikkat çekicidir. Perspektif kullanımı ve detaylı mimari özellikleri, o dönemdeki sanat anlayışını yansıtır. Caillebotte, tablosunda modern kent hayatının kaotik ve belirsiz doğasını göstermek için yağmurun yarattığı ışık yansımalarını kullanır.

Kapitalizm, ekonomik bir sistem olarak üretim, dağıtım ve tüketim süreçlerinin özel sektör tarafından yönetildiği bir sistemdir. Bu sistemde, üretim araçları (fabrikalar, makineler, araziler vb.) özel mülkiyete sahip bireyler veya şirketler tarafından kontrol

edilir ve kâr amaçlı olarak kullanılır. Bu nedenle, kapitalizmde, özelleştirme, rekabet ve kar maksimizasyonu temel prensiplerdir.

Kapitalizmin doğuşu, modern dünyanın en önemli tarihi dönüm noktalarından biridir ve 16.yüzyıl Avrupa'sında başlamıştır. Orta çağ Avrupa'sında ekonomik faaliyetler çoğunlukla tarım ve zanaat işleriyle sınırlıydı ve üretim araçlarına sahip olanlar genellikle toprak sahipleri idi. Ancak sonrasında teknolojik gelişmeler ve coğrafi keşifler, ticaretin gelişmesini sağladı. İşte busüreçte, ticaretin önem kazanmasıyla birlikte kapitalizmin tohumları atılmış oldu. Rönesans ve Reform hareketleriyle birlikte teknolojik, sosyal ve kültürel değişimler yaşandı ve keşfedilen Amerika kıtası Avrupa ülkeleri için yeni bir pazar ve kaynak rezervi haline geldi. Bu durum, Avrupa ekonomisinde önemli bir canlanmaya sebep oldu. Aynı dönemde, merkantilizm gibi ekonomik düşünceler de yaygınlaştı ve ihracata dayalı bir ekonomik sisteme geçildi.

Kapitalizmin doğuşuyla ilgili teorilerin birçoğu, feodal sistemin çöküşünün kapitalizmin ortaya çıkışına zemin hazırladığını savunur. Feodalizm, Orta Çağ Avrupa'sında hüküm süren bir sosyal ve ekonomik sistemdi. Bu sistemde toprak sahibi soylular, köylülerin topraklarını kullanmasına izin verir ve karşılığında ürettikleri ürünlerin bir kısmını alırdı. Bu dönemde ticaretin büyük bir bölümü yerel pazarlarda gerçekleştirilirken, üretim de genellikle aile işletmeleri veya küçük atölyelerde yapıldı. Ancak 16. yüzyılda başlayan feodal sistemin çöküşü, kapitalizmin doğuşu için uygun bir ortam yarattı. Bu dönemde, tarımın gelişmesi, ticaretin genişlemesi ve para ekonomisinin ortaya çıkması, feodal sistemdeki zayıflıkları ortaya çıkardı. Artan ticaret, yeni işletme modellerinin gelişmesine yol açtı. İşletmeler daha büyük hale geldi, sermayenin artmasıyla birlikte üretim de daha büyük ölçeklerde gerçekleştirilmeye başlandı.

Aynı zamanda, bu dönemde yeni keşifler, sömürgecilik ve köle ticareti yoluyla elde edilen zenginlikler, sermaye birikimini artırdı. Feodalizmin yerini alan kapitalizm, üretim ve tüketim arasındaki döngüyü hızlandırdı. Önceden üreticilerin kendi ürünlerini tüketirken kalanını satabildikleri bir sistemde, kapitalizmde üreticiler ürettikleri mal ve hizmetleri satmak için pazara ihtiyaç duyuyorlardı. Bu nedenle, pazar genişletme ve tüketici ihtiyaçlarını karşılama ihtiyacı, üretim sürecini etkiledi ve kapitalizmin temel dinamiklerini şekillendirdi. Bununla birlikte, kapitalizmin doğuşu ve feodalizmin çöküşü arasındaki ilişki, tartışmalı bir konudur ve bu konuda farklı teoriler ve bakış açıları bulunmaktadır. Ancak genel olarak, feodalizmin çöküşü ve kapitalizmin doğuşu arasındaki bağlantı, modern ekonomik sistemin oluşumu için önemli bir adım olarak

kabul edilir.

Protestan Reformu, kapitalizmin doğuşunda etkili olan bir diğer faktördür. İlk olarak 16. yüzyılda Almanya'da Martin Luther tarafından başlatılan Protestan Reformu, kilise ile devlet arasındaki güç mücadelesinde yeni bir dönem başlattı ve dinin toplum üzerindeki etkisini azalttı. Protestan Reformu, kapitalizmin doğuşuna katkısı açısından, Protestanların çalışma etiği ve iş ahlakı üzerindeki etkisiyle tanınır. Protestan ahlakı, çalışmayı ibadetleştirerek hayatın her alanında disiplinli ve özverili bir şekilde çalışmayı teşvik ediyordu. Bu da insanların daha çok üretim yapmalarına ve birikim yapmalarını sağladı. Özellikle Calvinistler, tasarruf ve birikim yapmanın önemine vurgu yaparak, bu dünya malına sahip olmanın bir işareti olarak zengin olmanın yasal olduğunu savundular. Bu anlayış, kapitalizmin temelini oluşturan sermayenin birikimi ve yatırım yapma fikrini güçlendirdi.

Protestan Reformu, aynı zamanda bireysel sorumluluk ve başarıya ulaşma arzusunu da teşviketti. Protestan ahlakı, insanların kendilerine olan güvenlerini artırarak, girişimcilik ve yenilikçilik gibi değerleri teşvik etti. Bu, kapitalizmin gelişmesi ve ilerlemesi için gerekli olan yeniliklerin ve girişimciliğin ortaya çıkmasını sağladı. Protestan ahlakı, çalışmanın önemini vurgulayarak, insanların üretkenliğini artırmış ve tasarruf yapma, birikim yapma ve yatırım yapma gibi değerleri güçlendirmiştir. Bu da kapitalizmin gelişmesi için gerekli olan sermayenin birikimi ve yenilikçilik gibi faktörleri desteklemiştir.

Kapitalizmin doğuşu, birçok farklı faktörün bir araya gelmesiyle gerçekleşmiştir. Bunlar arasında, feodalizmin çöküşü, ticari devrim, yeni ticaret yollarının açılması, para ekonomisinin gelişmesi, teknolojik gelişmeler ve Avrupa'daki siyasi değişimler sayılabilir. Bu faktörlerin bir araya gelmesiyle birlikte, kapitalizmde üretim araçlarının özel mülkiyeti, iş bölümü ve piyasa ekonomisi gibi temel özellikler belirgin hale geldi. Sonrasında kapitalizmin gelişmesi, tarihsel süreç içinde farklı aşamalardan geçmiştir.

Kapitalizmin yükselişi, Orta Çağ'da üretim ilişkilerindeki değişimlerle başladı. Feodalizmin çöküşü ve toprak sahibi aristokrasinin yerini zengin tüccarların ve tüccar sınıfının alması, ticaretin ve kentleşmenin gelişmesine neden oldu. Sanayi Devrimi, kapitalizmin gelişmesinde önemli bir dönüm noktasıydı. İnsanların topraklardan ayrılarak kentlere göç etmeleri, fabrikaların kurulması ve makineleşmenin yaygınlaşması ile birlikte, üretim yöntemleri ve üretim ilişkilerinde büyük bir değişim yaşandı. Kapitalizmin büyümesinde etkili olan bir diğer faktör ise sömürgecilikti. Avrupa,

kolonilerindeki doğal kaynakları ve işgücünü kullanarak, üretimini artırmayı ve ürünlerini dünya pazarlarında satmayı başardı. Kapitalizmin yükselişi, sermayenin birikmesi ve işletmelerin büyümesi için uygun bir ortam yarattı. Bu süreçte, büyük şirketlerin ve monopolilerin ortaya çıkması, küçük işletmelerin ve tüccarların yok olması, kapitalizmin bir sonucuydu. Kapitalizm, üretim, ticaret ve yatırım faaliyetleri aracılığıyla büyüdü ve ekonomik güçlüğü düşen devletlerin de yardımına koştu. Ancak, kapitalizmin büyümesi ve gelişmesi, eşitsizlikleri ve yoksulluğu da beraberinde getirdi.

Böylece kapitalizmin, tarihsel süreçteki farklı aşamalardan geçerek bugünkü halini almıştır. Bununla birlikte insanların iş yaşamı da köklü bir değişim geçirdi. Özellikle fabrika sistemlerinin yaygınlaşması, işçilerin daha önce hiç olmadığı kadar monoton ve tekdüze bir iş hayatına mahkûm olmalarına yol açtı. Kapitalizm, üretkenliği ve verimliliği arttırmak için işlerin özelleştirilmesi ve standartlaştırılması yönünde bir eğilim yarattı. İşler, daha önceki dönemlerde olduğu gibi, zanaatkarlar tarafından el işçiliğiyle yapılmaktan ziyade, makineleştirilmiş fabrika sistemlerinde seri üretim yapmak üzere tasarlandı. İşçiler, önceden belirlenmiş görevleri tamamlamak için özel olarak eğitildi ve işlerinin büyük bir kısmını birbiriyle aynı olantekrarlayıcı işlerle geçirmeye başladılar. Bu süreç, işçilerin sadece iş hayatında değil, genel olarak hayatlarında da bir sıradanlaşma ve tekdüzeleşme hissi yarattı.

Bugün kapitalizm, dünya ekonomisinde baskın bir rol oynuyor ve bu durum, dünyanın tekdüzeleşmesiyle sonuçlanıyor. Kapitalizm, standartlaştırma, ölçek ekonomisi, seri üretim ve kitle kültürü gibi kavramlarla doğrudan ilişkilidir ve bu kavramlar, dünya genelinde benzer ürünlerin, hizmetlerin ve yaşam tarzlarının yaygınlaşmasına yol açmaktadır. Kapitalizmin yarattığı tekdüzelik, kültürel çeşitliliği azaltarak insanların kendilerini ifade etmelerini zorlaştırmaktadır. Bu durum, insanların benzerleşmesine ve bireysel farklılıklarının kaybolmasına neden olabilir. Tekdüzeleşme, insanların dünya görüşlerini ve değerlerini de etkilemektedir. Kapitalizm, bireysel rekabeti öne çıkaran bir sistem olduğu için, toplumda dayanışma ve empati duygularını zayıflatabilir. Aynı zamanda, kapitalizm insanların sahip oldukları şeyleri kıskanmalarına ve tüketim çılgınlığına yönlendirebilir. Bu durum, çevresel sorunları da beraberinde getirebilir.

Kapitalizm, tüketicileri her zaman daha fazla ürün ve hizmet satın almaya teşvik eden bir sistem olduğundan bu durum tüketicilerin sürekli olarak daha fazla şey almak istemelerine ve tüketim çılgınlığına neden olabilir. Kapitalizmin yarattığı tüketim çılgınlığı, çevresel sorunlar, sosyal ve psikolojik sorunlar ve ekonomik eşitsizlik gibi bir dizi olumsuz sonuçlar doğurabilir, doğal kaynakların tükenmesi, enerji kaynaklarının tüketilmesi ve atıkların birikmesi gibi çevresel sorunlara yol açabilir. Kapitalizmin temel amacı, kâr elde etmek olduğu için, üretim süreçleri sık sık doğal kaynakların ve çevrenin tüketilmesine neden olabilir. Tüketim çılgınlığı, insanların sahip oldukları şeylere değer vermemelerine, hızlı tüketim alışkanlıklarına sosyal ve psikolojik sorunlara yol açabilir.

Görsel 1.14. Barbara Kruger, I shop therefore I am, 1987

(<https://images.app.goo.gl/9rt2GMFavgMkugNg8> html Erişim Tarihi:25.03.2023)

Barbara Kruger'ın "I shop therefore I am" adlı çalışması, kapitalizmin tüketim kültürüne ve insanların tüketim alışkanlıklarına eleştirel bir bakış açısı sunar. Kruger, çalışmasında kırmızıarka plan üzerine büyük harflerle "I shop therefore I am" (Alışveriş yaparım, dolayısıyla varım) yazmıştır. Bu slogan, Fransız filozof Rene Descartes'ın "Cogito ergo sum" (Düşünürüm, dolayısıyla varım) felsefesine gönderme yapar. Kruger'ın bu çalışması, insanların varlığını tüketim eylemine bağladığı ve tüketime olan düşkünlüğünün modern toplumda temel bir kimlik belirleyicisi haline geldiği eleştirisini

yapar. Sloganın yer aldığı kırmızı zemin, reklam ve tüketim kültürünün yoğunluğunu ve baskısını vurgular.

Görsel 1.15. Andy Warhol, Diamond Dust Shoes, 1980

(<https://www.e-skop.com/skopbulten/estetik-modernizm-postmodernizme-karsi-benjamin-baudelaire-ve-postmodernizm/2291.html> Erişim Tarihi:26.03.2023)

"Diamond Dust Shoes" Andy Warhol'un 1980 yılında yaptığı bir çalışmadır. Bu çalışma, ayakkabılarının parlaklığına ve lüksüne dair hayalleri olan insanların tüketim kültürünü eleştiren bir örnektir. Warhol, diğer pop sanatçıları gibi tüketim kültürünün estetiğini kullanarak seriler üretti ve "Diamond Dust Shoes" da bu tüketim kültürüne dair bir yansıma sunar. Çalışma, 20. yüzyılın en etkili sanatçılarından biri olan Warhol'un sembolizmi ve yansıtmasıyla ünlü olduğu döneme denk gelir. "Diamond Dust Shoes", Warhol'un ticari baskılar ve serigrafiler üzerine uyguladığı el işçiliği yöntemleriyle üretilmiştir. Bu çalışmanın özellikle ayakkabılarının çarpıcı parlaklığı ve ışıltısıyla dikkat çektiği söylenebilir. Warhol, bu çalışmada lüks tüketiminin ve marka sadakatinin tüketiciler üzerindeki güçlü etkilerine dikkat çekmektedir.

Görsel 1.16. Banksy, Sorry, The Lifestyle You Ordered Is Currently Out of Stock (Üzgünüz, SiparişEttiğiniz Yaşam Tarzı Şu Anda Stokta Bulunmuyor) 2012

(<https://gazetesanat.com/tuketim-toplumunun-sanatsal-elestirisi> html Erişim Tarihi:28.03.2023)

2012 yılında, Banksy isimli ünlü bir sanatçı Doğu Londra'da bir duvara "Sorry! the life style that you ordered is currently out of stock" (Özür dilerim! Sipariş ettiğiniz yaşam tarzı şu anda stokta yok) yazarak tüketim kültürünü eleştirmiştir. Banksy, insanların tüketim kültürü tarafından sunulan ideal yaşam tarzının gerçek olmadığına dikkat çekmek için bu ironik mesajı duvara işlemiştir. Günümüzde insanların ihtiyaç kavramı değişikliğe uğramıştır ve tüketim kültürü bireyleri sürekli olarak tüketime yönlendirerek alma eylemini, sahip olma eylemine dönüştürmüştür. Ancak, bireylerin tükettikleri şeyler artık sadece nesneler değil, aynı zamandastatü, prestij, psikolojik tatmin ve sınıf atlama araçları haline gelmiştir.

Banksy, tüketim toplumunun bir nesneyi değil, bir yaşam tarzını sipariş ettiğine vurgu yaparak, medya ve reklamın bireye sunabileceği hayatın aslında gerçekçi olmadığını göstermektedir. Banksy'nin mesajı, insanların tüketim kültürü tarafından sunulan hayat tarzının gerçekçi olmadığına dair bir uyarıdır ve aynı zamanda bireylerin gerçek mutluluğunun bu tür tüketim kültürüne bağlı olmadığını da göstermektedir.

Veblen'in "Aylak Sınıfı Teorisi" tüketim toplumu ve insanların ihtiyaçları

hakkında eleştirilerde bulunmuştur. Veblen'e (1953) göre, insanlar sadece biyolojik ihtiyaçlarını karşılamak için değil, aynı zamanda statü ve prestij göstergesi olarak da tüketime yönelmektedir. Bireylerin tükettikleri şeyler, ihtiyaçlarını karşılamak için değil, sınıf atlamak için harcama yapmalarından kaynaklanmaktadır.

Görsel 1.17. Jonny Holzer, Protect Me From What I Want (Beni İstediğim Şeyden Korum) (<https://www.design-is-fine.org/post/58914451390/jenny-holzer-protect-me-from-what-i-want-from> html Erişim Tarihi:30.03.2023)

Kapitalizm, reklam ve pazarlama yoluyla tüketim kültürünü teşvik eder ve bu durum, insanların kendilerini diğerlerinden farklılaştırmak için sürekli olarak yeni ürünler satın almaya itebilir. Bu durum, tüketiciler arasında bir statü yarışına neden olabilir ve maddi zenginliğin, mutluluğun tek kaynağı olduğu düşüncesini yayabilir. Aynı zamanda, tüketim çılgınlığı, borçlanma sorunlarına da yol açabilir. Aynı zamanda, tüketim çılgınlığı, ekonomik eşitsizliğe neden olabilir. Kapitalizm, zengin ve yoksul arasında büyük bir gelir farkı yaratabilir ve tüketim çılgınlığı, zenginlerin daha fazla satın alabilmesi, yoksulların ise satın alamaması gibi bir dizi soruna neden olabilir. Bu durum, zenginlerin daha zengin, yoksulların ise daha yoksul olması gibi bir döngüye yol açabilir. Özellikle kapitalizmin yarattığı tüketim kültürü, insanları sürekli olarak daha fazla tüketmeye ve sürekli olarak daha fazla satın almaya teşvik etmektedir. Bu, insanların daha

önce olduğundan daha fazla benzer ürünleri satın almalarına neden olmaktadır

Kapitalizm, modern dünya üzerinde büyük bir etkiye sahip olmuştur ve bu etki tekdüzelikle birleştiğinde, insanların hayatındaki çeşitliliği ve farklılıkları ortadan kaldırılabılır. Üretim hattında seri üretim, ölçek ekonomisi, kitle kültürü ve iletişim araçlarının yaygınlaşması, endüstriyel tekdüzelik oluşturur. Bu tekdüzelik, bireysel özgünlüğü, farklılıkları ve ayrıcalıkları korumayı ve desteklemeyi zorlaştırır. Kapitalizmin yarattığı tekdüzelik, insanların hayatında rutinleşmeye, sıkıcılığa ve monotonluğa yol açar. İnsanlar, yaşamlarının her alanında benzer faaliyetleri yaparlar, aynı ürünleri tüketirler ve aynı eğlence aktivitelerine katılırlar. Bu tekdüzelik, insanların hayatlarında bir farklılık yaratmaz ve bireysel özgünlüğü ortadan kaldırır. Tekdüzelik, aynı zamanda insanların eylemlerinin de benzer hale gelmesine neden olur. İnsanlar, aynı kıyafetleri giyer, aynı müzikleri dinler ve aynı filmleri izlerler. Bu benzerlik, insanların birbirlerini tanıması ve anlaması daha zor hale getirir. İnsanlar, birbirlerinden farklılaşmadıkları için iletişim kurmakta ve birbirlerini anlamakta zorlanırlar. Tekdüzelik aynı zamanda marjinal olan fikirlerin, kültürlerin ve toplulukların bastırılmasına da neden olabilir. Kapitalizm, ticari olarak başarılı olan şeyleri teşvik eder ve bu nedenle, farklı olan fikirler ve kültürler bu sistem içinde daha az yer bulabilir. Bu da kültürel çeşitlilik ve marjinal fikirlerin kaybolması anlamına gelir.

1.3. Küreselleşme ve Tektipleşme

Küreselleşme, dünya ekonomisindeki ve kültüründeki büyük değişimlerin sonucu olarak ortaya çıkan, dünya genelindeki ekonomik, sosyal, kültürel ve politik bağların giderek daha fazla entegrasyonu ve birleşmesidir. Bu entegrasyon, ülkeler arasındaki ticaret ve yatırımların artmasına, kültürlerin daha fazla paylaşılmasına ve teknolojik gelişmelerin daha hızlı yayılmasına yol açmıştır. Küreselleşme, dünya ekonomisindeki büyük şirketlerin daha etkili bir şekilde iş yapabilmesine, gelişmiş ülkelerin daha fazla Pazar ve kaynak elde etmesine ve düny genelinde yaşam standardının artmasına katkıda bulunmuştur. Ancak aynı zamanda kültürel homojenleşme sorununu da yaratmıştır.

Kültürel homojenleşme, küreselleşme süreci ile birlikte dünya çapında benzer kültürel formların ortaya çıkması ve farklı kültürler arasındaki farklılıkların azalması anlamına gelir. Bununla birlikte birçok akademik çalışma yapılmıştır. Kültürler, küreselleşme süreciyle birlikte, özellikle dünya çapında ticaret, göç ve kültürel değişim yoluyla yayılan, belirli bir kültürle sıkı sıkıya ilişkili olan, ancak o kültürden ayrı tutulamayan öğelerle

dolu hibrid bir yapıya dönüşmektedir.

Sosyolog Roland Robertson Küreselleşmenin dünya genelinde kültürel içeriklerin üretimi, dağıtımı ve tüketiminde ortaya çıkan ve bir dizi ekonomik, sosyal, kültürel ve teknolojik faktörün etkileşimi sonucu ortaya çıkan bir süreç olduğunu ve bu sürecin kültürel çeşitlilik yerine kültürel homojenleşmeye yol açabileceğini düşünür. (Roland,1992, s.90-91).

Küreselleşmenin dünya genelindeki farklı kültürlerin kendilerine özgü yapılarının kaybolmasına ve yerine tüketim alışkanlıklarına, moda, müzik ve film endüstrilerine dayalı kültürlerin egemen olmasına yol açmaktadır. Dünyanın değişim sürecinin ifade edilmesinde kullanılan anahtar kelime olan küreselleşme konusunda ortak bir tanım belirtmek zordur. Küreselleşme üzerine tam ve net bir tanım vermek kolay olmasa da mal, hizmet ve sermayenin artan hareketliliği sonucunda sınır ötesi karşılıklı ekonomik bütünleşme ve ulusal ekonomilerin dünya piyasalarına dahil olma sürecinde dünyanın farklı bölgelerinde yaşayan toplum ve devletler arasındaki iletişimin ve etkileşimin artması ve karşılıklı bağımlı hale gelinmesi olarak açıklanabilir.

Küreselleşme süreci, farklı kültürlerin birbiriyle etkileşim halinde olması gibi olumlu yönleri beraberinde getirse de aynı zamanda sıradanlık ve tektipleşmeye yol açarak kültürel çeşitliliği yok etmektedir. Küreselleşmenin yarattığı bu sıradanlık ve tektipleşme insanları yozlaştırmakta gerçeklik kaybolmakta ve yerini simülasyonlar almaktadır. (Baudrillard,2022, s.16-17). Küreselleşmeyle birlikte dünya malı haline gelen kültür artık gerçek kültür değil, yalnızca sıradan ve tekdüze bir malzemedir.

Küreselleşme, dünya çapında kültürün üretim, dağıtım ve tüketim süreçlerinde ortaya çıkan bir dizi faktörün etkisiyle kültürel homojenleşme ve sıradanlığın artmasına neden olmaktadır. Jean Baudrillard'ın kitaplarından esinlenerek bu konuya dair bir perspektif sunmak gerekirse, küreselleşmenin yarattığı tektipleşme, tüm dünyada aynı markaların, aynı moda trendlerinin, aynı müziklerin ve aynı filmlerin tüketilmesiyle kendini gösterir.

Bu tektipleşme, dünyanın dört bir yanındaki şehirlerdeki sokaklarının bile birbirine benzer hale gelmesine neden olur. İnsanlar aynı kıyafetleri giyer, aynı yemekleri yer, aynı müzikleri dinler ve aynı filmleri izler. Böylece, dünya çapında kültürün birbirine benzetilmesi sonucunda, farklılıklar yok olur ve dünya genelinde sıradan bir kültür hâkim olur. Ancak, kültür artık sadece kültür değil, yalnızca dünya malıdır. Küreselleşmenin

etkisiyle, kültürün özgünlüğü ve farklılığı kaybolmakta, kültürel ürünlerin her yerde tüketilmesi nedeniyle, kültürel kimlikler yok olmaktadır. Bu da insanların bireyselliğinin yok olmasına neden olabilir.

Küreselleşme çoğunlukla ekonomik bir kavram olarak görülse de yalnızca ekonomik değil sosyal ve kültürel bir olgudur. Uzak ile yakın mekanlar arasındaki mesafenin ortadan kalkması, insanların ve ülkelerin birbirine yakınlaşması ve birbirleri ile sosyal ve kültürel etkileşimde bulunmaları küreselleşme kavramının ekonomik temelleri sonrasında meydana gelen sonuçlardır. 1870’li yıllarda başlayan küreselleşme sonralarda dalgalar halinde ilerledi. O sırada dünyadameydan gelen olaylar küreselleşmenin hızını etkiledi. Telgrafın icadı, denizlerdeki ve tren yolundaki gelişmeler batının ulaşamadığı denizaşırı topraklara ulaşmasını sağladı. 1. Ve 2. Dünya savaşından sonra ise ekonomide depresyonlar yaşandı. Bu depresyonlar küreselleşmeyi yavaşlatırken sonrasında farklı küreselleşme dönemleri başladı ve sermaye piyasaları üzerindeki kısıtlamaların kaldırılmasıyla küreselleşme tekrar hareketlendi. 1970’lerden sonra teknolojinin gelişmesi, üretimin artması ve dışa aktarılması küreselleşmenin hızına ivme kattı. 1980’lerde ise sanayinin gelişmesi, ürün ve üretimde teknolojinin sağladığı hız ve kalite kızılsmalı bir rekabet bağlamı oluşturdu. Bilgisayar, uydu, internet ağındaki gelişmeler bir iletişim devrimi yarattı. Bugün ucuz ve ulaşılabilir olan internetin küreselleşmenin gerçekleşmesinde büyük bir faktördür.

Küreselleşme olgusu sanayileşme ile ivme kazanan yeni dünya düzeni olarak bilinmektedir. Sanayileşmeyle başlamış bu serüven, iletişim ve bilgi teknolojilerinde meydana gelen gelişmeyle bugün bütün dünyaya yayılmıştır. Globalleşme kavramıyla da belirtilen bu durum ekonomik, sosyal, kültürel ve politik gibi birbirine bağlı birçok disiplinin, ülkeler ve nüfuslarının katılımını hedefleyen yaklaşımların bütünüdür.

Fiziksel mekân idrakları küreselleşme ile birlikte değişmektedir. “Mesafenin ölümü” ya da “coğrafyanın sonu” olarak bilinen bu süreçte insanlık dünyanın gün geçtikçe daha çok küçüldüğünü hissetmektedir. Artık; seyahatlerin sıklığı ve hizmet ettiği insan kapasitesi artmakta; sanal iletişim uzaklıklar arasındaki mesafeyi ortadan kaldırmaktadır. Zaman-mekânsıkışması olarak da adlandırılan bu durum aracılığıyla her türlü bilgi akışı dünyaya açılmakta çeşitli medya platformlarıyla politik fikirler, değerler ve kültür transferleri tüm dünyaya yayılabilmektedir. Bugünün dünyasının, kapitalist ekonomik sisteminerişilebilirliğini pekiştiren bir küreselleşme tarafınca şekillendirildiği bilinmektedir. Bu kavram üzerinden baktığımızda küreselleşme kimileri için kapitalizmin

yükselişı anlamına gelirken kimileri içinse dünyanın 38atılılaştırılmasıdır.

Küresel kültürü taşıyan en önemli unsur iletişim teknolojileridir. Bu teknolojilerin çoğalmasıyla dünyanın 'küresel köy' e dönüştüğü söylemi sıkça duyulmaktadır. Küresel köy (global village) kavramını 1964 yılında bilimsel olarak ilk kez Marshall Mc Luchan kullanmıştır. Bu söylem artık uzakların yakın hale geldiğinin bir kanıtı niteliğindedir. Bugün insanların teknolojiye bağımlı hale gelmeleri ve hayatlarındaki birçok şeyi sanal bir kültür ortamında gerçekleştirmeleri bireylerin kimliklerinin oluşumunda bazı değişikliklere sebep olmuştur. Varılan manipülatif değişimler sonucunda tüketim tercihleri de etkilenmiştir. Bu yüzdendir ki bireyin mensup olduğu toplum içerisinde kendini ortaya koyma biçimi neredeseysahip olduğu eşyaya endekslenmiştir. Giydiği giysi, kullandığı parfüm, gittiği mekanlar ve birçok kişisel detay toplumun onu algılamasında belirleyici bir tüketim unsurudur. Buna bağlı olarak birey çoğulcu beğeniyi hedefleyen sahte bir kimlikle kendini takdim etmektedir. Buradan hareketle küresel kültürün ürün dışında yaşam biçimi ve kimlik pazarladığı söylenebilir. Tüketimin meydana getirdiği duruma karşı bir manifesto olan David Fincher'in Dövüş Kulübü filminde tüketim kültürüne dair şöyle bir söylem geçer. "Sahip olduklarının gün gelir kölesi olursun."

Görsel 1.18. Tyler Durden, Fight Club, 1999

(<https://wannart.com/icerik/5062-suclu-kim.html> Erişim Tarihi: 01.04.2023)

Yani; her geçen gün yenilenen ve çoğalan iletişim teknolojilerinin sanal dialoglar yaratmasından sonra hayatın her yönüne sızan sanallık, bireyi reel hayatta da sözde bir

kimlik yaratmaya zorladığından, kişi dikte edilen değerler sinsilesinden aldığı parçalarla oluşturduğuşeye dönüşür. Kendi kimliğinden uzaklaşır.

Satın alma bağımlılığının arkasında şirketler ve şirketlerin kar etme isteği vardır. Şirketlerin yapılanma şekli sürekli bir büyüme göstermeye yöneliktir ve şirketlerin birinci yükümlülüğü hissedarlarına devamlı olarak artan bir gelir sağlamaktır. Bu da kapitalizmin temeli olan büyümeyle sonuçlanır. Tüketim noktasında en büyük sorunlardan bir seçim yapmakta özgür olunamamasıdır. Serbest piyasa ve özgür toplumdan bahsedilir ama aslında insanlar seçim noktasında pek te özgür sayılmaz. Yapay tekellerin tümüne sahip olan birkaç büyük şirket insanlar adına karar vermektedir. Böylece ilgi duyulan şeyler manipüle edilmektedir. Pazarlamacılar zihinleri manipüle etme ve hiç yoktan ihtiyaç yaratma veya istenilen ürüne gerçekten ihtiyaç duyulduğu izlenimi verme konusunda çok beceriklidirler. Şu an insanoğlu dünya tarihinde en çok reklamı yapılan kültürü yaşamaktadır. Bir ürüne ihtiyaç duyulduğunu bildirmek için milyonlarca dolar harcanmakta ve etkisini de göstermektedir. ABD’de reklamcılığa harcanan para 1950’lerde yıllık 5 milyon doların üzerindeyken bugün yıllık 250 milyar doların üzerindedir. 21. Yy.’ın başından beri bu harcamaların çoğu televizyon ve dijital reklamcılığa kaymış durumda. Sonuç bireyleri kendinde daha iyi tanıyor gibi görünen akıllı ve tahmine dayalı reklamlar. Şirketler cihazları nasıl birleştireceğini çoktan keşfetmişler ve potansiyel müşterilerinin ne zaman tableti ellerine aldıklarını ne zaman telefona geçtiklerini ne zaman kanalı değiştirdiklerini biliyorlar. Cihazlardaki konum ayarlarını kullanarak kişilerin hareketlerini takip edebiliyorlar. Hangi reklam panolarının önünden geçtiklerini, hangi mağazalara gittiklerini ve hatta kredi kartlarının borçlarını bile biliyorlar. Bildirim gönderecekleri mükemmel zamanı bulmak için hareketleri haritalandırıyorlar ve nihai hedef her zaman aynıdır. Daha fazla ürün satın alınmasını sağlamak.

Aldatmacalardan biri de eksiklik reklamlarıdır. Yani eğer gösterilen ürün satın alınmazsa eksik kalınacağını hissettirecek reklamları sürekli insanların bilinç altlarına gönderirler. Yeterli olmadıklarını söyleyen mesajlar neredeyse bütün reklamlarda kullanılan bir satış stratejisidir. Sürekli aynı mesajı almak bireylerin sonunda harekete geçmelerini sağlar. En nihayetinde insanlar yeterli olmak isterler. Çünkü yeterli olmanın diğer yollarını kaybetmişlerdir. Birtopluluğa sahip olmak, bir amaca sahip olmak, giyilen markadan başka bir kimliğe sahip olmak yeterli olmanın diğer yollarıdır. Bunlar kaybedildiği için daha fazla satın alarak aidiyet ve doyumluk arzuları yanlış

şeylerle tatmin edilir. Hiçbir birey kasten eşyaları hayatının merkezihaline getirmek istemez fakat davranışlara bakılacak olursa yapılan budur. Kişilerin satınalacağı ürünün mutluluk getireceği durumuna şartlanması bağımlı bir davranıştır ve gerçekten önemli olan şeylerle rekabet halindedir.

Özellikle iletişim ve bilgi teknolojisinde meydana gelen gelişmelerle birlikte küreselleşme olgusu gündelik yaşamı etkilemiştir. İnsanları tüketim bağlamında birçok alışkanlığını yönlendirmiştir. Toplu yönlendirmeler tektipleşmiş tüketimleri, tektipleşmiş tüketimler sözde batılılaşma simülasyonuna sıkışmış aynı toplumları meydana getirmiştir. Batı gibi yaşamak nitelikli bir kültür özelliği yanılgısı olarak insanların bilinç altına işlenmiştir. Benlik kavramı günümüzde postmodern Batılı ya da Batılılaşmış toplumlarında her biçime bürünebilmekte, ömür boyunca değişimler geçirebilmekte, bir kişilikten diğerine geçebilmektedir. Benlik bugünsüreklilik barındıran kararlı bir yapı olmaktan çıkmış, kendini şimdiki zamanda tanımladığı şeye dönüşmüştür. Küresel iletişim çağında kişiye sunulan çok sayıda yaşam tarzı vardır, sayısız uydu ve TV kanalları bir insan olmanın nasılına dair sınırsız seçenek sunabilmektedir. Bu yüzden ki günümüz psikologları olası benlikler problemini tanımaya başlamıştır. Kabul edilebilir olmak için olası bir benliğe sığınıp onun gölgesi altında hayatını idame ettirmek ve zamanla “o” na dönüşmek bugün kimlik problemleri yaratmaktadır.

Görsel 1.19. Lana Wachovski, The Matrix Resurrections, 2021

(<https://www.geeksout.org/2021/09/14/the-geeks-out-podcast-neo-through-the-looking-glass/> html Erişim Tarihi:03.04.2023)

The Matrix serisinin son filminde karakter her gün aynı simülasyonda uyandığını fark etmeye başlar. Bulunduğu ortam bugünün tipik dünyasıdır. İnsanlar aynı saatlerde günlük yoğun rutinlerine başlar, yoğun iş gününün ardından evde televizyon karşısında

uyuya kalır. Değişikliğin yapılacak en büyük jest bir yerlerde bir şeyler içmektir. Başka bir gerçekliği deneyimlemiş olan ana karakter bu sahnede bulunduğu gerçekliğin gerçek olamayacak kadar rutin ve sıradan olduğunu düşünür ve görülerle beslenen bu düşünce zihninde parçalanmalar yaratır.

Dünyanın hızla küreselleşmesi toplumun büyük bir çoğunluğuna olumlu duygular hissettirmektedir. Mesafeleri kısaltması bunun en belirgin örneğidir. Yalnız küreselleşme sadece fiziksel açıdan değil kültürel açıdan da mesafeleri kısaltmaktadır. Bu noktada kültürel açıdan doğurduğu en büyük sonuç tektipleşmedir. Başta ekonomik modeller ve tüketim alışkanlıkları gelmek üzere dünya görüşleri, siyaset tarzları, yaşam biçimleri, tabii olunan hukuk kuralları, değerler ve ahlak anlayışlarıdır.

Dünyanın vardığı bu nokta esasında kaçınılmaz bir sonuç. Bu sonucu doğuran etmenlerin başında gelişmiş internet ağları sosyal, medya uygulamaları ve her türden görsel ve işitsel haberleşme araçları gelmekte. Bir açıdan değerlendirildiklerinde bu iletişim araçları insanlığın hayatını kolaylaştırmakta ve faydalar sağlamakta. Fakat başka bir açıdan değerlendirildiğinde aynı iletişim araçları hemen hemen her konuda insanları tektipleştirmekte ve asıl olanın birer kopyaları durumuna dönüştürmektedir.

Görsel 1.20. Levalet, (Charles leval) Sokak Sanatı-Paris, 2015

(<http://www.animasyongastesi.com/sokak-sanati-levalet-charles-leval/> html Erişim Tarihi: 07.03.2023)

1.4. Boş Zaman ve Tektipleşme

Sanayi devriminin etkisiyle hayatın birçok alanında değişimler yaşandı. Bu değişimler ve kentleşmenin de etkisiyle karma yaşayan kaotik kitleyi açığa çıkardı böylece kitle toplumu tartışmaları ortaya çıktı. Kitle toplumu birbirine benzeyen hemen hemen aynı fikir ve değerlere sahip insanlardan oluşan insanlar sürünü olarak tanımlanabilir.

Radikal kitle toplum kuramcılarına göre ise eleştirilecek taraf kuklanın iplerini elinde tutan taraftı. Frankfurt okulu temsilcilerince öne çıkan kültür endüstrisi kavramsallaştırması kültürün bir Pazar gibi ticarileşmesinin altını çizer. Adorno ve Horkheimer televizyon radyo film ve müzik gibi kültürendüstrisi araçlarının insanlar üzerindeki sosyolojik etkilerine odaklanır.

Büyük patronlarca oynatılan insan sürüsü büyük planın nesnesi konumundadır. Manipülatif içeriklere maruz kalan kitle tektip hale gelir. Kültür endüstrilerinin aracılığıyla düşünmekten alıkonulan kitle için kültür endüstrisi içerikleri mekanikleşmiş iş zamanından arta kalan zaman diliminde mutluluğu, hazzı arayan insanın eğlence aracıdır (Adorno ve Horkheimer, 2010).

Kültür endüstrisi insanları özellikle boş zaman paydasında buluşturuyor. Böylece onları hakimiyeti altına alabileceği araçları devreye sokuyor. Bu yüzden sistem sürgitliğinin yapıtaşı boş zaman kavramını bir araç olarak hedefe ulaşmada iş zamanından daha çok işlenebilir bir alan haline geldi. Boş zaman aktiviteleri kültür endüstrilerinin tekelindedir. Buradan hareketle kültür endüstrileri tarafından istekleri beğenileri dünyaya bakışı ve algılayışı tektip hale gelen kitlenin boş zaman pratikleri de giderek tektip hale gelir.

Görsel 1.21. Steve Cutts, İllüstrasyon, Başlıksız, 2016

(https://www.stevecutts.com/store/c1/Featured_Products.html html Erişim Tarihi:10.04.2023)

Boş zamanları standartlaştırılmış eğlence, tatil yiyecek giyim anlayışları tektipleştirilmiş bir zombi kitlesi işlenebilir sürülebilir tarla ve ne ekilirse fazlasıyla biçilebileceği zayıf iradeli insanlar toplumu bereketi. Belki bu yüzdendir ki başta aristokratik bir bakış açısıyla eleştirilen bu kitle bozuk ve zayıf kabul edildiği için tehdit olarak görülmüştü. Öteden beri küçük gruplarla başlayan yönetilme hazzı bugünün sanatçısıdır. Her şey adım adım ilerlerken varılan noktada farkındalık ve acı yoktur. Günümüz ağlarıyla düşünüldüğünde söz konusu fikri yayan araçlardan biri de dijital medya platformlarıdır. Dijital medya platformları işten arta kalan zamanın değerlendirildiği uçsuz bucaksız bir saha alanıdır. Bu alanda özgürlük hissi benimsetilir. Artık bu dünyada bağlayıcılık veya kurumsal normların dikteliği yoktur sanki. Buyüzden eğlenceli bir sanrı dünyası vardır. Üstelik zaman aralıksızlığı özgürlük hissini güçlendiren bir unsurdur. İstenilen saatte istenilen etiketle paylaşım yapabilmek kuklanın kendi

dünyasının kuklacısı olma hakkı verir ve bu düşüncenin hazzında bağımlılık vardır.

Görsel 1.22. Steve Cutts, Animasyon: Man, 2012

(<https://youtu.be/-b224P4R-iY> html Erişim Tarihi:11.04.2023)

Kapitalizm, sürekli büyümeye dayalı bir ekonomik sistemdir. Bu sistem, kaynakların tükenmesine ve doğal çevrenin tahribatına yol açabilir. Animasyonda gösterilen sahnelerde, insanların doğaya olan tahribatı, kapitalist ekonomik sistemin gereksinimleri doğrultusunda hareket etmelerinden kaynaklanıyor gibi görünmektedir.

Animasyonda gösterilen fabrikaların hızla büyüyen yapıları, üretimdeki artışı ve büyüme hedeflerini gösterir. Bu durumda, fabrikaların çevreye olan zararı ve insan sağlığına olan etkisi, kapitalist sistemin doğasında var olan büyüme hedefleri nedeniyle görmezden gelinmektedir. Ayrıca, animasyonda gösterilen insanların çoğunun işlerinde mutsuz olması, ama yine de daha fazla tüketmeye yönlendirilmeleri de kapitalizmin doğasından kaynaklanmaktadır. Kapitalizm, insanların daha fazla tüketmelerini teşvik eder ve sürekli olarak daha fazla mal ve hizmet üretimine dayalı büyümeyi destekler. Bu durum, kaynakların tükenmesine ve çevrenin zarar görmesine yol açabilir.

Kapitalizmin ilk dönemlerinde işçi sadece üreticiydi. Boş zaman aylıklık ve zaman israfı olarak görülüyordu. Birikim yapmak tasarruf etmek erdemli davranışlardı. Sonrasında üretim ve tasarruf öncelikli kapitalizm daha sonra merkezine tüketimi ve tüketimciliği de ekledi. Artık insanların yönetildiği şey birikim değil tüketimdi. İlk

dönemlerde işçiye sadece üretici gözüyle bakılırken işçinin aynı zamanda tüketici rolünü de üstlenebileceği fark edildi. Bu yüzden sadece çalışma zamanı değil, boş zamanın da örgütlenip çarkın büyük bir diş olabileceği fikri belirdi. (Lasch,2006 s.124) Tüketim akışın merkezine yerleşti ve yaşamın anlamı önceden planlanmış satılık deneyimler yaşamak ve bir şeyler satın almak oldu. Tabi ki insanoğlu varlığından beridir tüketim halindeydi. Ama gerçek ihtiyaçlar ve dayatılan arasında fark vardır. Sistemce yönlendirilen tüketimde asla doyuma ulaşılmaz.

Görsel 1.23. Steve Cutts, Animasyon: Wake Up Call, 2014

(<https://colegiosaintmaurices.cl/wp-content/uploads/2020/08/2M-Tecnologia-Semana-18.pdf> html Erişim Tarihi:13.04.2023)

Çünkü tüketilen tüketimden çok yüklenen amaçlar ve imajlardır. Bu yüzden boş zaman tam bir tüketim sahasıdır ve insanların tüketim aracılığıyla gerçekleştirdiği aktiviteler toplumda kimlik statü veya popülerlik kazanırlar. Artık gerçek dünyada her şey basit imajlara ve gösteriye dönüşür (Debard, 2016, s.13). Arzu haz ve mutluluk peşinde gerçekleştirilen tüketim ediminde bireyler sınırsız özgürlük ve iradeyle hareket ettikleri yanılsamasına kapılır (Baudrillard, 2012, s:216). Oysa irade “evet” veya “hayır” diyebilme yetisine sahiptir. Ama edilgen dayatmalar ve “durmaksızın artan paketlenmiş deneyimler yüzünden birçok etkinlik sırasında bir yaratıcılık ve özerklik duygusu yaşamaktan uzaklaşırlar” (Bocock, 1997, s.58).

Sanayi kapitalizmin ilk dönemlerinde üretime yönlendirilerek sömürülen insanlar sonrasında tüketime yönlendirilerek sömürülür. Bu tüketim dünyasında tüketimin bir kültür olarak konumlandırılması kritik bir esastır. Böylece insanlar yaptıklarının yanlış bir şey olmadığını savunabilirler. Üstelik koca bir toplumun yaptığını yapmak yanlışın aksine doğru bile sayılabilir kimilerince. Tüketim kültürünün ivme kazanmasında reklamlar mağazalar eğlence kültürü ağır basar. Kapitalizmin önemli bir kolu olan reklamlarda suni arzular, ihtiyaçlar yaratılır ve diğer medya içerikleriyle bu arzular dürtülür. Yaratılan arzular için “tüketim katedralleri “ (Ritzer, 2000) olan alışveriş merkezlerine yönlendirilir ve komünal boş zaman pratikleri gerçekleştirilir.

Günümüzün problemi olan metalaşma ve tüketim deforme bir hayat yarattı. Artık işlik zaman ve boş zaman birbiri içine geçti ve aralarındaki ayrım ortadan kalktı. Bu noktada kültür endüstrisi boş zamanları bile üretim güdümüne dahil etmiş olur. İş dışındaki zamanda kişi makineleşmiş çalışma temposundan biraz olsun sıyrılabilmek için eğlenceye sığınır. Fakat araçlaşan akıl ve mekanikleşme eğlence metalarının üretimini temelden belirleyerek bireye boş zamanlarında emek süreçlerinin kopyası olan başka bir şey yaşatır. (Adorno, 1963 s.568) Dayatılan kapitalist dünyada kültür endüstrileri boş zamanı organize eder. Düzmece bireyselleşme yoluyla kitle kültürü kişisel beğenilerimize hitap ediyormuş gibi hissettirilir. Dayatılan kültürel içeriklere hizmet ettiği ancak değişmeksizin farklı alternatifler kişiye seçme özgürlüğü verdiğiinden bir özgürlük sunuyormuş gibi hissettirilir. Oysa insanlar temelleri çoktan kadimleşmiş süregelen aynılıklar içindedir. Radyo, televizyon, sinema, müzik ve günümüzü en popüler boş zaman pratiği olan sosyal medya işten kalan hatta bazen iş içi zamanlarda bile bireyin hayatındadır. Böylece bu kültür endüstrisi içerikleri boş zamanları eğlenceli hale getirir. “eğlence veya dinlenme amaçlarına hizmet eden tüm boş zaman etkinlikleri fiilen kişisel çıkar tarafından ele geçirilmiştir ve gerçekte herhangi biri hoşlanıyor diye değil, ama ... birilerinin konumunu korumak için vardır. (Adorno, 2002, s.76).

Kültür endüstrileri tarafından edilgenleştirilen bireyler kendi özgün yaşamından kaynaklanan gereksinimlerle değil yaşanan toplumun içinde kazanılmış bir yaşama üslubunun biçimlendirdiği gereksinimlerle hareket eder. (Oskay, 1882, s.8). Söz konusu yanlış gereksinimleri ortaya çıkararak kültür endüstrileri dinlenme eğlenme ve davranış belirleme diğerlerinin sevdiklerini sevmeye veya nefret etme gibi durumları belirler. Topluluğun kültür endüstrilerince kuşatılması beğenilerin ve boş zaman pratiklerinin homojenleşmesine sebep olur. Toplumun kültür endüstrisince oluşturulan hayatları

yaşamaktan başka çaresi yoktur. Kitleboş zamanlarında benzer eğlence pratiklerini tercih eder. Benzer yerlerden giyinir, benzer yerlerde yemek yer benzer yerlerde tatil yaparlar. Genel bir kitle için tatil anlayışı çoğunlukla sahil kenarında bir oteldir. Bu aslında kitlenin gerçekten ihtiyaç duyduğu ve istediği bir fikir olmayabilir. Tatil dönemi yaklaştığında hatta aylar öncesinden bile erken rezervasyon indirimleriyle kitlenin aklı çelinir. Kapitalizme göre bir yaz tatili ancak sahil veya havuz kenarında uzanıp güneşlenince gerçek bir tatildir. Tüm bu dayatmalar insanları rahatlama anlayışlarının bile birtakım güçlerin tekelinde olduğunun bariz kanıtıdır. Verilen kararlar ne kadar bireye aittir sorusu tartışmalı bir sorudur. Zira bunlar başkalarının planları, kararlarıdır. Yolunda yönlendirilmelerle saptırılmış kararlar hedefe ulaştırılır ve görev tamamlanır.

Kapitalizm birey uyurken bile çalışır. Yeni hedefler planlar yaratılır. Elbette ki bu hedeflerin kapitalizmin sürgütine katkısı gereklidir. Herkesin yaptığını yapmayan birey toplumca ne kadardoğru kabul edilir? Kapitalizm için ne kadar yararlı sayılabilir? Çünkü kapitalist toplumlarda her bir bireyin kazanıyor hissederken aynı sisteme veriyor olması gerekir. Sistemin caydırıcılığı bu noktada kendini gösterir. Bireylerin kazandığını düşündürür ama bir ömür harcamak ve ödemek ile geçer. Nihayetinde bir şeyleri tüketerek yaşadıklarını hissettirir. Güzel bir restoranda yemenin iyi geldiğini düşündürür. Aslında dayatılan bir edinimi yerine getirmiş olmanın hazzıdır. Zihne alınan ikonların ve bilgilerin çoğu bize verilen görevlerdir. Bunları ödev olarak ta düşünebiliriz. Ödevini bitiren bir çocuğun rahatlığıdır hissedilen. Bireyler “gizil ebebeynlerinin” ikonlar, reklamlar ve hatırlatmalarca yüklediği sorumlulukları aslında yerine getirmiş olmanın hazzıyla karşı karşıyadır. Bu yüzden yeni bir restoran deneyimi iyi hissettirir. Yeni bir giysi, yeni bir telefon daha yüce daha güçlü hissettirebilir. Aslında insanlık yaptım, aldım, gittim, yedim ve -mekteyimlerin kölesidir. Bu üstü kapalı köleliğin en karlı kazananı kapitalizmdir.

1.5. Beden ve Tektipleşme

Gündelik yaşamın seyri sırasında bireylerin sosyal bir varlık olarak varoluşlarını sergiledikleri bir araç olan beden, bireysel algı ve toplumsal arenada önemli bir noktada yer alan bir varlık olarak karşımıza çıkmaktadır. Bireylerin somut olarak varlıklarının bir kanıtı olan beden, toplumsal hayatın gündeliği içinde sosyal bedene dönüşmektedir. Bu evreyedönüşürken beden, toplumsal norm ve olgu ve dinamiklerine göre şekil alarak yeniden biçimlenmektedir.

Toplumsal yaşamdaki varlığımızın yegâne göstereni olan bedene ilişkin salt kurgusal yaratımlar, sadece sosyolojik olarak değil; bilim, siyaset, sanat, eğitim ve dini açıdan çeşitli perspektiflerle ele alınmış ve yüzyıllar boyu bu alanların temel olguları etrafında yeniden tanımlanmıştır (Hıdır, 2011, s.217). Artık beden ona yüklenen biyolojik anlamlardan sıyrılmış ve farklı disiplinlerce kuşatılıp yeni anlamlar yüklenen sosyal bir varlık halindedir. Sosyal bir varlık olarak tanımlanan beden, nihayetinde bireylerin kimliklerini ortaya koyan bir araç olarak göz önündedir. İçinde bulunulan kültürel ve toplumsal normların dışına çıkılmaksızın beden üzerinde türlü şahsiyetler meydana getirilmektedir. Yaratılan bu kimliklerin toplumsal ve kültürel olarak bedene dayatıldığı ve bulunduğu kültürel kaidelere göre biçimlendiği görülmektedir. Öte yandan beden vasıtasıyla yansıtılan rol ve imgeler bireylerin kültürel ve toplumsal etkileşimleri ile anlam bulmaktadır.

Birey bedeni aracılığıyla arka planda yer alan algoritma ve habitusa uyan toplumsal etkileşim ve sosyal çevrelerin içine dahil olmaktadır. Buyüzden sosyolojik açıdan bedenin önemini değerlendirdiğimizde; bedenin gösteren ve aynı zamanda alıcı olduğu anlaşılmaktadır. Beden üzerinden yüklenen toplumsal imgeler, bedene birey kanalıyla verilen içtimai form, bedeni anlamlı kılmakta ve bireylerin toplumsal etkileşimlerce ortaya koyduğu simgelere göre aynı zamanda alıcıya dönüşmüş bir beden yaratır. Kişi, bedeni aracılığıyla içinde katılım gösterdiği sosyal etkileşimler neticesinde sosyal bir çevre edinmektedir. Beden ve toplum arasındaki bu ilişki, bedeni toplum bilimi açısından değerlendirilmesi gereken husus haline getirmektedir. Bireylerin yaşadıkları toplumsal çevre ile bağlantılı olarak, bedenleri üzerinde meydana getirdikleri müdahaleler neticesinde, beden tekrar üretilir ve bunun sonucunda beden, bireye yeni bir sosyal çevre edindirmektedir. Bu noktada bedenin yeniden üretilmesi toplumsal kategoriler ulamlarca biçimlendirilmekte ve bunun sonucunda fizyolojik beden sosyal bedene tagayyür etmektedir.

Günümüzde beden kavramı, güzellik algısı aracılığıyla tekrar şekillenmektedir. Özellikle toplumsal kabulü arttırmak ve çevresi tarafından popüler biri olarak görünmek isteyen bireylerin, bedenin fiziksel görünümü üzerinde gerçekleştirdikleri değişiklikler aynı zamanda bireylerin tüketim tutumlarını da değiştirmekte yeni tüketim alışkanlıklarını zorunlukılmaktadır (Bilgin, 2015, s.310). Bu yüzden beden üzerinden sunulan biçimsel dönüşümler bireylere yeni yaşam tarzları sunmakta ve bedenin statü aracı kılınmasına neden olmaktadır. Busüreçte bedenin fiziksel bir varlık olarak yeniden

inşa edilmesi, aslında ideolojik ve sosyal olarak bedeni yeniden yapılandırmaktadır. Gerek devletin ideolojik aygıtları olan eğitim,siyaset, din ile gerek popüler kültür ürünü olan moda, medya, kitle iletişim araçları ile beden yeniden şekillendirilmektedir.

Bireylere bedenleri üzerinde nasıl bir denetim uygulayacaklarına dair idealize edilmiş rol model bedenler gösterilerek bireylerin de bu örnek bedenlere uygun olarak bedenlerini yenidenşekillendirmeleri beklenmektedir. Kendilerine sunulan standardize ve idealize edilmiş beden dayatımı karşısında bireyler, organik bedenlerini sorgulamakta ve idealize edilen bedene ulaşmak için harekete geçmektedir. Diğer yandan idealize edilen bedenlerin sunumunun arka planında bireyleri tüketim döngüsünde tutmak ve yeni tüketim alanları yaratma hedefi yatmaktadır. Bu noktada beden üzerinden yaratılan yeni tüketim dinamikleri bireylerin daha fazla tüketmesine ve kapitalist tüketimin sürdürülebilir olmasına olanak sağlarken diğer yandan bireylerin bedenlerini de tüketmesine neden olmaktadır. Özellikle gençleşmeye ve daha güzel olmaya yönelik olarak gerçekleştirilen tüketim dinamikleri aynı zamanda bedeni de orijinal vektörüne has doğasından kopararak yeni bir biçime sokmakta dolayısıyla bedenin ilksel biçiminin tükettirmektedir.

Görsel 1.24. Frederic Doazan Animasyon: Supervenus 2014

(<https://www.izlesene.com/video/kusursuz-kadin-cumlesini-yikan-kisa-film-supervenus/7753968.html> Erişim Tarihi:14.04.2023)

Görsel 1.25. Frederic Doazan, Animasyon: Supervenus, 2014

(<https://www.omurokur.com/2014/09/kadin-bakimsiz-bakimli-estetikli-abartili/> html
Erişim Tarihi:16.04.2023)

"Supervenus" Frederic Doazan tarafından yaratılan bir kısa animasyon filmidir. Bu film, günümüzdeki güzellik standartlarına ve estetik cerrahi uygulamalarına eleştirel bir yaklaşım sunmaktadır. Filmin ana karakteri, bir kadının estetik cerrahi uygulamaları sonrasında nasıl görüldüğünü göstermektedir. İlk başta güzel bir kadın olarak tasvir edilen karakter, zamanla vücudundaki manipölasyonlar arttıkça giderek deforme olur ve sonunda neredeyse canavar benzeri bir yaratığa dönüşür.

Bu film, günümüzdeki güzellik anlayışına karşı bir eleştiri getirerek, kadınların bedenlerini estetik cerrahiye tabi tutmalarının tehlikelerine dikkat çekmektedir ve kadınların bedenlerinin doğal güzelliklerini kabul etmeleri gerektiği fikrini desteklemektedir. Kapitalist tüketim dinamikleri içinde yeniden şekillendirilen ve standardize edilen ideal bedenler olarak sunulan formlar, bireyleri çeşitli tüketim dinamiklerine yönlendirmektedir. Bu durumun bir üst versiyonu olarak moda haline getirilen ve dönem dönem değiştirilen popüler güzellik algıları ile bireylere sadece ince bedene değil aynı zamanda güzel bir bedene de sahip olma zorunluluğu hissettirilmektedir. Dolayısıyla inceliğin yanı sıra güzellik için bireyler tıbbı başvurmakta, çeşitli kozmetik ürünler, anti-aging uygulamaları, dermatolojik uygulamalar, estetik operasyonlar ile bedenlerine müdahale etmekte ve bedenlerini değiştirmektedirler. Bu bedenlerde gerçekleşen değişimler dikte edilen genel güzellik

ikonlarının etkisiyle tercih edilen biçimler birbirine benzerdir. Bu sebeple günümüzde orijinalliğini kaybetmiş tek kişi müdahale etmişçesine neredeyse birbirinin kopyası yüzler, vücutlar görmek normalleşmiştir.

Görsel 1.26. Andy Warhol, Marilyn Monroe 1964– Botox Marilyn Monroe Cristina Pizzo, 2019

(<https://indepest.com/2021/02/20/botox-art/> html Erişim Tarihi:19.04.2023)

Küreselleşmenin çoğulcu anlayışı ve sözde özgürlükçü söylemi içerisinde beden kapitalist iktidar biçimlerinin yeniden üretildiği bir metafor olarak varlığını sürdürmektedir. Bugün beden kavramı: kapitalizmin çerçevesinde yeniden konumlandırılır. Micheal Foucault “hapishanenin doğuşu” (2001) ve “cinselliğin tarihi” (2021) eserlerinde bedenin yeni çağın asıl konusu olduğunu ve kapitalist iktidarın beden üzerindeki tahakkümü ile onu nasıl biçimlendirdiğinden bahseder. Bugünün çağında teknoloji ve plastik cerrahi alanındaki gelişmeler parçalı bedenkavramını ortaya çıkarmış ve beden fizyolojik potansiyelinin araştırıldığı bir materyale dönüşmüştür.

Beden düşüncelerin ve uygulamaların somutlaştığı iktidarın kendisini ifade ettiği bir mecra olarak kapitalist çağın sermayesidir. Neredeyse bütün kapitalist sektörler kozmetik sanayi moda, sağlık sektörü bedeni maddi kazanç potansiyeli olarak görmektedirler. John Boudrillard’a göre kazançlı bir gelir kaynağı olan beden artık fetiş bir nesneye dönüşmüştür. Tüketim unsuru olan tüm nesnelerden daha katmanlı ve daha

fazla yan anlamlarla yüklü olan nesne bedendir. Günümüzde reklamlarda, modada ve kitle kültüründe yer alan beden: sağlık ve gençlik kültü arzu söylemleri ve dişilik saplantısı ile adeta bir kurtuluş nesnesine dönüşmüştür. (Baudrillard, 2004, s.163)

Özellikle modern toplumlarda tektipliliğin dayatılmasının asıl sebebi bütünlüğü korumak ve kolayca kontrol edebilmek adına birbirine benzeyen yaşamlar sürmelerini sağlamaktadır. Farklı niteliklere sahip birey veya topluluklar devletin kalıcılığı için tehdit oluşturmaktadır. Bu yüzden tektipleşme toplumsal düzen için gerekli bir durum haline gelmiştir. Modernizm sürecinde tektipleşme toplumdaki belirsizliği, karşıt görüşleri ve isyanları yok ederek bir güven ortamı sağlamaktadır.

Zygmund Bauman asimilasyon kavramının modern devletlerdeki karşılığının tektiplik güdüsü olduğunu düşünmektedir. Bu güdü yakında ortaya çıkacak olan farklılığa tahammülsüzlüğün ayak sesleridir. (Bauman 2003 s.130) Göstergenin en önemli nesnesi olan beden kitle iletişim araçlarının artması ile birçok mecradan görünür hale gelmiştir. Bu araçlar vasıtasıyla aynı tip ikonlara maruz kalan bireyler bir süre sonra maruz kaldıkları biçimlere dönüşmeye başlamışlardır. Tekrar eden her şey davranışa dönüştükten sonra bilinç altının en derin katmanına yerleşir. (Le bon 1997 s.113)

19. yüzyılda tüketim alışkanlıkları yaşamsal gereksinimlerden çok duygusal ihtiyaçlara cevap vermiştir. Markaların küreselleşmesiyle “moda” kavramının tüm dünyayı etkilemiş olması tektipleşmenin önünü açmıştır. Herkesi bir örnek giyinmeye sevk eden moda olgusu her medeniyetin kendi kültürünün kıyafetini taşıması fikrini ortadan kaldırarak kitle kültürünü yaratmıştır. Günümüzde kimlik ilkesi düzeyinde değerlendirilebilecek her şey moda tarafından etkilenmiştir. Bunun nedeniyle tüm biçimlere kökenlerini unutturabilmesi ve onları yinelenemeyen mahkûm edebilme gücüne sahip olmasıdır (Baudrillard 2010 s.154).

Görsel 1.27. Michelangelo Pistoletto, “Paçavralar İçinde Venüs”, 1957

(<https://fahrenheitmagazine.com/tr/sanat/arte-povera%27daki-michelangelo-pistoletto%27nun-sonsuzlu%C4%9Fu.html> Erişim Tarihi:20.04.2023)

“Atık nesnelerin henüz ön plana çıkmadığı modern öncesi zamanlarda her nesne bir başka nesnenin formuna dönüşebileceği için hiçbir şey kolay kolay atıklaştırılmazdı. Ama modern-çağdaş olduktan sonra üretilen her nesne üretildiğinden itibaren hızla atığa dönüşmektedir; hatta insan bile. Aşırı modern olmak kadar tehlikeli bir şey yoktur, bir de bakarsınız modası geçiverir insanın. Çünkü modası geçmek atığa dönüşmektir. İnsan sadece modern zamanın atığına değil, kentsel dönüşümle birlikte mekânın da atığına dönüşmektedir. İnsanlar daha çok müstakil yapılarda ve kırsal alanlarda yaşamayı tercih etmektedir. Modern bireylerin hep daha yükseğe göz diktiklerinden fazlasıyla insani olan böyle bir talebi olmamaktadır. Her şeyi tasarlanmış politik-siyasi-sosyolojik tasarımlara bağlı yaşamlarımızda atığa dönüştürürken, modayı yakalamak için de durmadan yeni yaşamların peşinden koşmaktayız.” (İrgin, 2013)

2. MODERNİTE VE SANAT İLİŞKİSİ

2.1. Modernite Bağlamında Sanatın Ticarileşmesi

Sanat ve modernite ilişkisi, sanatın tarihindeki en önemli dönüşümlerden biridir. Modernite, endüstrinin yükselişiyle birlikte ortaya çıkan bir dönemdir ve bu dönemde sanatın rolü, işlevi ve anlamı da değişime uğramıştır. Sanat, modernitenin etkisiyle farklı bir boyuta taşınmış ve daha önceki dönemlerdeki işlevselliğinden farklı bir rol üstlenmiştir, üretimin artması ve teknolojik gelişmelerin etkisiyle sanatçıların geleneksel kalıpları yıkarak yeni ve farklı estetik anlayışlarını ortaya koymasına olanak tanımıştır. Sanatın üretim süreci daha sanayileşmiş, serileşmiş ve çoğaltılabilir hale gelmiştir. Bu da sanatın toplumsal işlevinin değişmesine neden olmuştur.

Modern sanatın öncüleri, akademik sanatın sınırlarını aşarak, geleneksel teknikleri terk edip, yeni malzemeler, renkler ve formlar kullanarak kendilerini ifade etmeyi tercih etmişlerdir. Modernite, sanatın bir araç olarak kullanılmasını sağlamıştır ve sanatçılar, toplumsal ve kültürel değişimlere karşı hassasiyet göstererek, kendilerini ifade etmişlerdir. Bu bağlamda modernite, sanatın özgürleşmesini sağlamıştır. Sanat, eskiden sadece elit kesime hitap eden bir alan iken, modernite ile birlikte sanat daha geniş kitlelere ulaşmıştır. Bu sayede sanat, insanların hayatlarında daha önemli bir yere sahip olmuştur.

Sanat ve modernite arasındaki ilişki, sanatın yaratıcılık ve özgürlük alanı olarak görülmesini sağlamıştır. Sanat, modernitenin yarattığı değişimleri yansıtarak, toplumda yer edinmiştir. Modern sanat, toplumsal yapıyı sorgulamış, politik ve sosyal sorunlara dikkat çekmiş ve insanların düşüncelerini, duygularını ve hayallerini yansıtmıştır. Ancak, modernitenin sanata etkisi sadece pozitif değildir. Sanatın ticarileşmesi, tüketim toplumu ile birlikte sanatın pazarlanmasına neden olmuştur. Sanatın ticari boyutu, sanatçıların özgürlüklerini kısıtlamış ve sanatın değerini yitirmesine neden olmuştur. Modernite ve sanat arasındaki ilişki, sanatın özgürleşmesini ve toplumda yer edinmesini sağlamıştır. Ancak, sanatın ticarileşmesi ve pazarlanması gibi olumsuz etkileri de göz ardı edilemez. Modernite, sanatın hem üretiminde hem de tüketiminde büyük değişikliklere yol açmıştır. Bu değişiklikler, sanatın ticarileşmesine ve sıradanlaşmasına yol açarak, sanatın özgünlüğü ve yaratıcılığı üzerinde ciddi bir etki yaratmıştır.

Sanatın ticarileşmesi, sanat dünyasının büyük ölçüde bir pazar haline gelmesi anlamına gelir. Sanat, yalnızca estetik bir değer taşımakla kalmayıp, bir mülkiyet, para kazanma veya yatırım aracı olarak da kullanılmaya başlanmıştır. Bu durum, sanatın sadece zengin kesimlerin elinde bulunması ve geniş kitlelere ulaşamaması anlamına gelir. Bu nedenle, bazı sanatçılar ve eleştirmenler, sanatın ticarileşmesinin, sanatın gerçek anlamından uzaklaşmasına ve bir tüketim aracına dönüşmesine neden olduğunu savunmaktadır.

Sanatın ticarileşmesi, sanatın özünde yatan değerleri değiştirmiştir. Sanatın üretimi ve tüketimi artık büyük ölçüde bir endüstriyel süreç haline gelmiştir ve sanat üreticileri, ürettikleri eserlerin pazarlama ve satışı ile uğraşmak zorunda kalmaktadırlar. Bu nedenle, sanatçıların yaratıcılıklarının yanı sıra, ticari becerileri de önem kazanmıştır. Sanatın ticarileşmesi, sanatın sıradanlaşmasına da yol açmıştır. Sanat, ticari bir ürün olarak ele alındığında, pazarlama ve satış stratejilerinin bir parçası haline gelir. Bu nedenle, sanat eserleri, belirli bir pazar talebini karşılamak için üretilebilir ve bu durum, sanatın özgünlüğünü ve yaratıcılığını engelleyebilir. Sanatın ticarileşmesi, onun tarihsel olarak oluşan özgünlüğünü yok etti ve onu bir tüketim malı haline getirmiştir. Bu durum, sanatın özünde yatan değerlerin tüketim odaklı bir yaklaşımla değişmesine neden olmuştur.

Sanatın ticarileşmesi ve sıradanlaşması, moderniteye özgü geniş kitlelerin tüketim kültürüne doğru evrilmesine de katkıda bulunmuştur. Sanat eserlerinin maddi bir değeri olduğu düşüncesi, insanların sanata daha tüketici bir yaklaşım sergilemelerine neden olabilir ve bu da sanatın gerçek anlamda takdir edilmesini engelleyebilir. Sonuç olarak, modernite ve sanatın ticarileşmesi ve sıradanlaşması, sanatın doğasını ve değerini ciddi bir şekilde etkilemiştir. Bu durum, sanatçıların ticari kaygılar ile yaratıcılık arasında bir denge kurmak zorunda kalmalarına neden olurken, sanatın özünde yatan değerlerin tüketim odaklı bir yaklaşım tarafından değiştirilmesine neden olmuştur.

2.2. Bohemler ve Dandiler

Bohemler ve dandiler, farklı dönemlerde ortaya çıkmış iki sosyal grup olarak bilinirler. Bohemler, 19. yüzyılın ikinci yarısında özellikle Paris'te etkin olan, sanat, edebiyat ve müzik alanlarında faaliyet gösteren bir sosyal grup olarak ortaya çıkmıştır. Bohemler, geleneksel toplumsal normlara ve değerlere karşı duran, özgürlükçü ve yaratıcı bir yaşam tarzını benimseyen bireylerdir. Sanatçı, yazar, müzisyen gibi mesleklerde

alışan bohemler, sıradan toplumsal yaşamın dışına çıkararak kendi zgr yaşamlarını sürdürmeye çalışırlar. Genellikle gece hayatının, alkolün ve uyuşturucuların içinde yer alırlar.

Dandiler ise, 18. yüzyıl İngiltere'sinde ortaya çıkan ve özellikle 19. yüzyılın başlarında popüler hale gelen bir sosyal grup olarak bilinir. Dandiler, aristokrasiye mensup olan ve özellikle giyim kuşamına büyük zen gösteren, ince zevklere sahip ve lüks yaşamı benimseyen bireylerdir. Yüksek sosyal statülerini vurgulamak için özel tasarım giysiler giyerler ve şık davranışlarıyla kendilerini gösterirler. Dandilerin yaşam tarzı genellikle lüks restoranlarda yemek yemek, at yarışlarına gitmek, yüksek sosyete partilerinde boy göstermek gibi aktiviteler içerir. Her iki grup da geleneksel toplumsal normlardan farklılaşan bir yaşam tarzını benimseyen bireyleri ifade eder. Ancak bohemler daha çok yaratıcılık, zgrlk yşam tarzı ve anti-ticari değerlere önem verirken, dandiler daha çok aristokratik yaşam tarzını benimser ve lükse, gösterişe önem verirler.

Modernite, insan yaşamını kökünden değiştiren bir dönüşümdür. Sanayi Devrimi ve endüstriyel gelişmeler sonucu ortaya çıkan modern yaşam, insanların geleneksel hayat tarzlarından uzaklaşmasına ve yeni bir toplumsal yapıya doğru ilerlemesine sebep olmuştur. Böylece modernite, bireyselliği ön plana çıkaran ve geleneksel toplumsal normlara meydan okuyan bir duruşu beraberinde getirmiştir. Bu duruş, özellikle sanat ve edebiyat alanlarında kendini göstermiştir. Buna bağlı olarak Bohemler, sanatçıların, yazarların ve müzisyenlerin yer aldığı bir topluluktur ve sıradan toplumsal normlara uymayan, bireysel ifade özgürlüğünü savunan ve geleneksel toplumsal yapıya meydan okuyan bir duruşu benimserler. Sanat ve edebiyat alanında zgr bir ifade tarzını benimseyen bohemler, modernitenin getirdiği sıradanlaşmadan kaçarak farklı bir hayat tarzı sürmeyi tercih ettiler. Kendilerini toplumun geleneksel sınırlarından özgürleştiren bohemler, günlük rutinlerin dışında yaşamayı ve hayatlarını sanat ve yaratıcılıkla dolu hale getirmeyi tercih ederler. Bu yaşam tarzı, özgürlük, bağımsızlık, yaratıcılık, hayal gücü ve sosyal çeşitlilikle ilişkilendirilir. Bohemler, sık sık yoksulluk, zorluklar ve belirsizlikle karşı karşıya kalsalar da yaşamın güzelliklerine duydukları sevgi, onları mutlu ve zgr hissettirir.

Elit kesimde yer alan bohemler aslında dönemin potla kültürü şartlarına bir tepki olarak doğmuştur. Modernite, sanayi devrimi ve endüstriyel üretimin hız kazanmasıyla birlikte toplumsal yapıda önemli değişikliklere sebep olmuştur. Yeni bir toplumsal düzenin kurulması, bireysel özgürlüklerin kısıtlanması, işçi sınıfının oluşumu ve

toplumsal yapıdaki hiyerarşik yapıların zayıflaması gibi değişimler, modern insanın yaşamını derinden etkilemiştir.

Bohemler, bu değişimlere karşı kendilerini özgür bir yaşam tarzıyla ifade etmeyi tercih etmişlerdir. Sanat, edebiyat ve müzik gibi alanlarda özgür bir ifade tarzını benimseyen bohemler, başkalarının sergilediği tekdüze yaşam standartlarına karşı bir isyan hareketi başlatmışlardır. Kendilerine özgü bir yaşam tarzı benimseyen bohemler, modern dünyada tekdüze yaşam tarzlarına meydan okumuşlardır. Bohemlerin moderniteyle ilişkisi, modernitenin getirdiği değişimlerin toplumsal yapıyı sarsması ve bireysel özgürlüklerin kısıtlanması sonucunda ortaya çıkmıştır. Bohemler, kendilerini özgür bir yaşam tarzıyla ifade ederek, modern insanın yaşamına farklı bir bakış açısı getirmişlerdir.

Özgürlükçü düşünceleri, yaratıcılığı, sanata ve edebiyata olan ilgiyi ve toplumsal normlara meydan okumayı içeren bohem yaşam tarzını en iyi örnekleyen sanat eserlerinden biri, Henri Murger'in "La Bohème" adlı romanıdır. Bu roman, Paris'teki yoksul sanatçıların hayatlarını anlatır ve bohem yaşam tarzının özgürlükçü yanlarını vurgular. Bunun yanı sıra bohem yaşam tarzı ve sanatı üzerine yapılmış birçok belgesel ve filmler de mevcuttur. Örneğin, 2001 yapımı "Moulin Rouge!" adlı film, 1900'lerin başındaki Paris'teki bohem yaşam tarzını ve burada yaşayan sanatçıların hayatlarını konu edinir. Film, bohem yaşam tarzının romantik ve özgür ruhlu yanlarını yansıtır ve özellikle müzikal sahneleriyle dikkat çeker.

Görsel 2.1. Baz Luhrmann, Moulin Rouge!, 2001

(<https://www.alamy.com/stock-photo-moulin-rouge!-fallon-king-christin-anu-caroline-oconnor-keith-robinson-128417898.html> Erişim Tarihi:21.04.2023)

"Moulin Rouge!" filmi, bohem yaşam tarzının özgürlük, yaratıcılık, estetik ve hayal gücü değerlerini yansıtan bir yapıttır. Filmdeki karakterler, geleneksel toplum normlarına meydan okuyarak özgürce yaşarlar ve sanatsal yaratıcılıklarını sergilerler. Bu nedenle, "Moulin Rouge!" filmi, modern toplumun özgünlüğüne ve çeşitliliğine katkıda bulunurken, bohem yaşam tarzının toplumsal farklılıklara saygı duyan bir yaklaşım gerektirdiğini de hatırlatır.

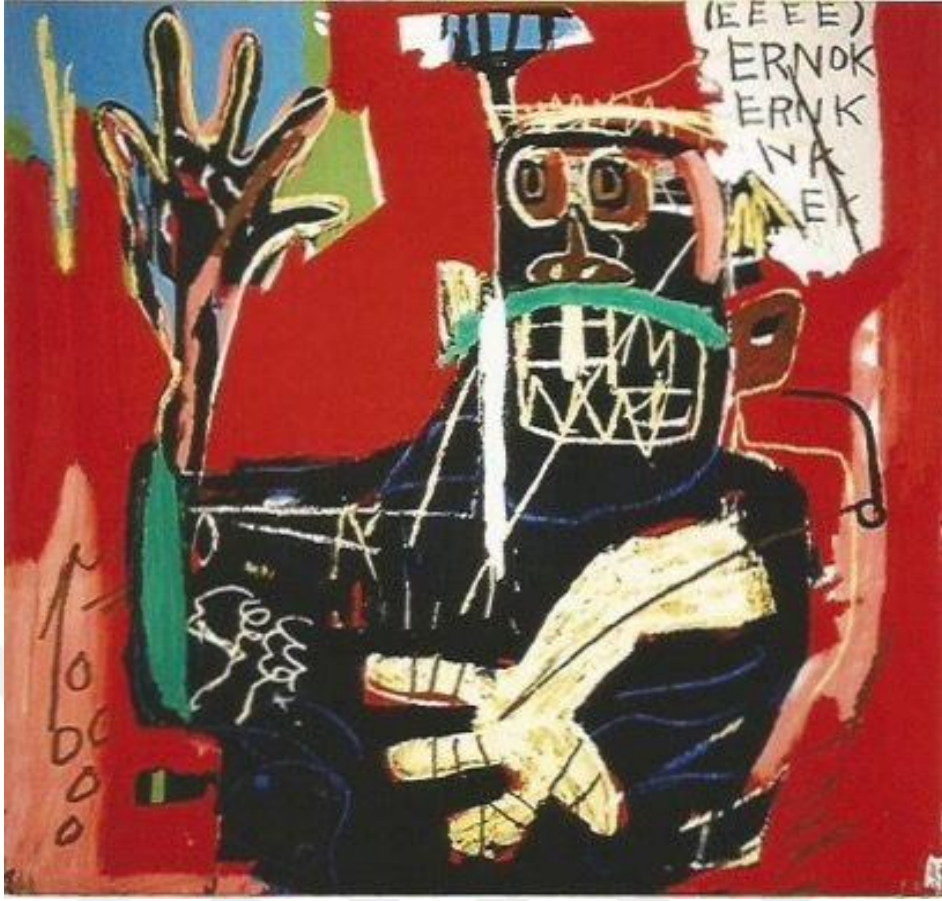
"Moulin Rouge!", 2001 yapımı bir müzikal filmi olarak, bohem yaşam tarzı ile ilişkilendirilebilecek birçok tema ve unsuru içinde barındırır. Filmdeki karakterler, geleneksel toplum normlarına meydan okuyan ve yaratıcılık, özgürlük ve estetik değerleri benimseyen bohemlerdir. Film, 1899 yılında Paris'teki Moulin Rouge gece kulübünde geçer. Burada, ünlü bir şair olan Christian (Ewan McGregor), bohem sanatçı grubuna katılır ve bir müzikal prodüksiyonu için yazılmış olan şarkı sözlerini bestelemeye başlar. Christian, bohem yaşam tarzını benimseyen, yaratıcı ve hayalperest bir karakterdir. Hayatının amacı, sanat yoluyla ifade ettiği duyguları ve düşünceleri insanlarla paylaşmaktır. Filmdeki diğer karakterler de benzer şekilde, toplumun geleneksel sınırlarından özgürleşmiş ve sanatsal yaratıcılıklarına önem veren kişilerdir. Bohem yaşam tarzı, filmin müziklerinde de kendini gösterir. Filmde, eski klasik şarkılar ve modern pop şarkıları bir arada kullanılır ve müziklerdeki kreatif yaklaşım, bohem yaşam tarzının yaratıcılık ve özgürlük değerlerini yansıtır. Ayrıca, filmdeki kostümler ve dekorasyonlar da bohem yaşam tarzına uygun olarak tasarlanmıştır. Canlı renkler, çarpıcı desenler ve farklı dönemlere ait stiller, bohem yaşam tarzının estetik özelliklerini yansıtır.

Jean-Michel Basquiat'ın resimleri bohem yaşam tarzı ve düşüncesiyle sık sık ilişkilendirilir. Basquiat, Afro-Amerikan bir sanatçı olarak, sanatının yanı sıra bohem yaşam tarzının sembolü olarak görülür.

Görsel 2.2. Jean-Michel Basquiat, Trumpet, 62x62, Tuval üzerine yağlı boya, 1984
(<https://www.arthipo.com/tr-tr/jean-michel-basquiat-jean-michel-basquiat-in-tahsisi.html> html Erişim Tarihi:23.04.2023)

Basquiat'ın resimleri, bohem yaşam tarzının özgürlük, yaratıcılık ve isyan gibi değerlerini yansıtır. Sanatçının çalışmaları, sokak sanatı, graffiti ve pop kültürü gibi unsurları bir araya getirir. Bu da onun resimlerinin hem sanatsal hem de toplumsal açıdan önemli bir yere sahip olmasına neden olur. Basquiat'ın resimleri, genellikle toplumsal eleştiriye ele alan birçok tema içerir. Ayrıca, müzik, moda ve popüler kültür gibi unsurları da resimlerinde kullanarak, bohem yaşam tarzının yaratıcılık ve özgürlük değerlerini yansıtır. Sanatçının çalışmaları aynı zamanda, farklı kültürler arasındaki bağlantıları ve etkileşimleri de ele alır. Bu da bohem yaşam tarzının farklı düşüncelere açık olması ve çeşitliliği kutlamasıyla uyumlu bir yaklaşım olarak görülür.

Görsel 2.3. Jean-Michel Basquiat, İsimsiz, Renkli baskı, 101.6 x 101.6 cm., 40.00 x 40.00 (https://www.pluscanvas.com/jean-michel-basquiat-untitled-kanvas-tablo.html, Erişim Tarihi: 24.04.2024)

Basquiat'ın resimleri, bohem yaşam tarzının toplumsal normlara meydan okuyan ve farklı düşüncelere açık bir yaklaşım benimseyen modern dünya için önemli bir rol oynar. Sanatçının yaratıcılığı ve isyankâr tavrı, bohem yaşam tarzının özgürlük ve kendine ifade etme hakkına vurgu yapar. Bu nedenle, Basquiat'ın resimleri, bohem yaşam tarzının sembolü olarak görülür.

Federico Fellini'nin "La Dolce Vita" filmi de bohem yaşam tarzı ile ilişkilendirilir. Film, 1960'ların İtalya'sında geçer ve Roma'da yaşayan bir gazeteci olan Marcello Rubini'nin hayatına odaklanır. Marcello, aristokratlar, sanatçılar ve diğer bohem insanlarla ilişki kurarak, Roma'nın eğlence dünyasında dolaşır ve modern hayatın yozlaşmışlığına dair düşüncelerini paylaşır. Film, bohem yaşam tarzının özgürlük, macera, yaratıcılık ve isyankârlık gibi değerlerini yansıtır. Marcello'nun karakteri, bohem yaşam tarzının sembolü olarak görülebilir. Kendine ifade özgürlüğüne önem veren, kuralları çiğnemekten kaçınmayan ve hayatı dolu dolu yaşamayı seven bir karakterdir.

"La Dolce Vita" filmi, bohem yaşam tarzının farklı düşüncelere açık olması, herkesin kendine özgü bir yaşam tarzı benimsemesi ve kuralların altında ezilmemesi gibi değerleri destekler. Bu, Marcello'nun karakterinin, kendine özgü bir yaşam tarzı benimsemesi ve toplumsal baskılara direnmesiyle öne çıkar. Film, modern dünya ve toplumsal normlara meydan okuyan bir yaklaşım benimser. Marcello'nun karakteri, bohem yaşam tarzının özgürlük ve kendine ifade etme hakkına vurgu yapar ve film, sanat ve kültür gibi unsurlarla yakın ilişki içinde olan bohem yaşam tarzını sunar.

Görsel 2.4. Federico Fellini, La Dolce Vita (Tatlı Hayat), 1960.

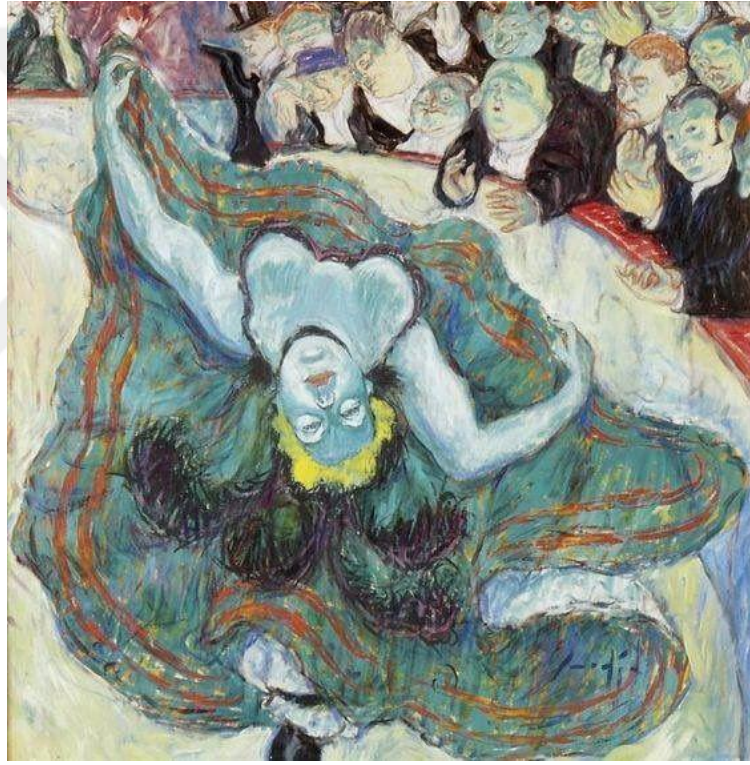
(<https://m.imdb.com/title/tt0053779/mediaviewer/rm2265188352> html, Erişim Tarihi: 25.04.2023)

Dandiler, 19. yüzyılın sonlarından 20. yüzyılın başlarına kadar varlığını sürdüren bir sosyal sınıfı ifade eder. Bu sınıfın üyeleri, zengin ve etkili ailelerden gelen genç erkeklerdi ve giyimleri, davranışları ve genel tarzlarıyla öne çıkan bir grup idi. Dandiler, kendilerini özgür ruhlu ve yaratıcı olarak görürlerdi. Bu nedenle, giyimleri ve tarzları da oldukça gösterişli ve dikkat çekiciydi.

Dandilerin yaşam tarzı, lüks ve keyifli bir hayat sürmektir. Genellikle sık sık sosyal etkinliklere katılırlar ve en gösterişli mekanlarda zaman geçirirlerdi. Bu nedenle, üyeleri, birçok kişi tarafından lüks tüketimin temsilcileri olarak görülürdü. Ancak, dandilerin yaşam tarzı sadece tüketimle sınırlı değildi. Kendilerini ifade etme ve yaratıcılık yolu olarak da sanata, edebiyata ve müziğe ilgi duyarlardı. Bu nedenle, dandilerin bulundukları

evrelerde sanatsal aktivitelerin, edebi faaliyetlerin ve müzik dinletilerinin sıklıkla düzenlendiği bilinmektedir. Yaşam tarzları, zgrlk ve yaratıcı bir düşünceye dayanıyordu. yeleri, sıkı sosyal normlara ve kurallara karşı çıkıyorlardı ve kendi benliklerini ifade etmek istiyorlardı. Bu nedenle, dandilerin yaşam tarzı toplumsal statü, para ve iktidar yerine özgürlük, yaratıcılık ve kendini ifade etme üzerine odaklanıyordu.

Dandiler, tarihte önemli bir sosyal sınıfı ifade ederken, yaşam tarzları bugün hala etkisini sürdürüyor. Özellikle moda, sanat ve edebiyat alanlarında, dandilerin yaratıcılığı ve zgrlk düşünceleri hala ilham kaynağı olarak görülmektedir. Bu nedenle, dandilerin yaşam tarzı ve düşünceleri, bugün bile birçok insan için bir örnek oluşturmaktadır.

Görsel 2.5. Variate Tanzerin, Henri de Toulouse, 1895

(<http://www.alphaomega-arte.it/2023/01/23/immagini-rubate-toulouse-lautrec/html>
Erişim Tarihi:28.04.2023)

Dandiler, kendilerini özgür ruhlu ve yaratıcı olarak görürlerdi. Bu nedenle, giyimleri ve tarzları da oldukça gösterişli ve dikkat çekiciydi. Genellikle şık takım elbiseler giyerler, yüksek şapkalar takarlardı ve kendilerini gösterişli ve zarif bir şekilde ifade ederlerdi. Ayrıca, sık sık sosyal etkinliklere katılırlar ve sanat, edebiyat ve müzik gibi alanlara ilgi duyarlar. Henri de Toulouse'un Variate Tanzerin çalışmasının ayrıntılarında da bu şık giyimli kitle kendini göstermektedir.

Görsel 2.6. Henri de Toulouse, Lautrec Moulin Rouge'da, 1895

(https://www.hepsiburada.com/tabloshop-henri-de-toulouse---at-the-moulin-rouge-tablosu-p-HBCV00000R075Y?magaza=TabloShop&url_src=and-product-detail.html Erişim Tarihi:29.04.2023)

Sonuç olarak; her iki grup da kendilerini toplumun normlarından farklılaştırarak özgürleşmek istemiştir. Toplumun kabul ettiği normlara karşı çıkarak kendilerini ifade etmiş ve farklı bir kimlik yaratmıştır. Bu açıdan, bohemler ve dandiler aslında farklı iki grup olsalar da sıradanlığa başkaldırarak ortak bir şey yaptıkları söylenebilir.

2.3. Modern Dünyada Tekdüzeleşen İnsanlar: Yüzlerdeki Çürüme ve Sıkılmışlığın İfadesi

Günümüzde modernite, insanların yaşamlarını tekdüze ve sıkıcı bir rutine hapsederek özgünlüklerini ve canlılıklarını sınırlayan bir yapıya dönüşmüştür. Bu gerçekliği resimlerimle birlikte göstermek istedim. Yüzlerdeki çürüme ve yoksunluk, modern hayatın insanları nasıl etkilediğinin bir yansımasıdır.

Resimlerde görülen (Görsel 2.1-2.2-2.3-2.4-2.5-2.6-2.7-2.8) insanların yüzlerindeki çürüme ve bazılarının yüzlerinin olmaması, modernitenin insanları nasıl birer yabancıya dönüştürdüğünün bir ifadesidir. İnsanlar, sadece fiziksel olarak değil, ruhsal olarak da tekdüze bir hale gelmişlerdir ve ruhlarında yitmiş olan biriciklik resimlerdeki deforme yüzlere yüklenmiştir. Yüz ifadelerindeki sıkılmışlık ve üzüntü, hayatın monotonluğu ve tekdüzeliğinin bir göstergesidir.

Resimlerde bazen insanları toplu taşıma araçlarında, bazen çalışma ortamlarında, bazen de sadece bir arada görüyoruz. Bu, modern hayatın insanları her anında sarmalayan bir tekdüzeliğe karakterize olduğunu göstermektedir. İş dünyasında, yoğun trafikte veya sosyal etkileşimlerde, insanlar kendilerini tekrarlayan bir döngünün içinde bulurlar. Bu durum, insanların kendi potansiyellerini gerçekleştirmelerini ve özgürce ifade etmelerini engeller.

Modern dünya, hızlı tüketim kültürü ve makinelerin hükmettiği bir düzenle işlemektedir. İnsanlar, kendilerini yalnızca ürettikleri mallarla ölçülen bir değer sisteminin içinde bulurlar. Bu durum, insanların kendi doğalarından uzaklaşmalarına ve kişisel bağımsızlıklarının sınırlandırılmasına yol açar. Resimlerdeki insanlar, adeta kalabalıklar içinde yalnızlaşmış gibi dururken, içlerinde kaybolmuşluk ve umutsuzluk hissi uyandırır. Ancak, bu tekdüzeliğe ve sıkıcılığa karşı direnmek mümkündür. Resimlerde görüldüğü gibi, insanlar bir araya geldiklerinde güçlü, eleştirel bir dayanışma oluşturabilirler.

Görsel 2.7. Tuba Orman, Yüzsüz Kafalar, 21,0 x 29,7 cm. Kolaj ve b.ü.a.b. 2023.

Görsel 2.8. Tuba Orman, Alışveriş Çantaları, 21,0 x 29,7 cm. kolaj ve b.ü.a.b. 2023.

Görsel 2.9. Tuba Orman, Metrobüs İnsanları, 21,0 x 29,7 cm. b.ü.a.b. 2023.

Görsel 2.10. Tuba Orman, İnsanlar, 21,0 x 29,7 cm. Bristol Kâğıt Üzerine Akrilik Boya, 2023

Görsel 2.11. Tuba Orman, Otobüs 21,0 x 29,7 cm. kolaj ve b.ü.a.b. 2023

Görsel 2.12. Tuba Orman, Bar, 21,0 x 29,7 cm. b.ü.a.b. 2023

Görsel 2.13. Tuba Orman, Aynalar, 21,0 x 29,7 cm. b.ü.a.b. 2023

Görsel 2.14. Tuba Orman, Çalışanlar 21,0 x 29,7 cm. kolaj ve b.ü.a.b. 202

SONUÇ

Bu sanat eseri raporunda özellikle Adorno, Baudrillard, Bauman, Foucault gibi toplumbilimcilerinin görüşleri temel alınarak modernite ve kapitalizmden doğan modern tüketim toplumunun etkileri ele alınmıştır. Sonuçlar, modern tüketim toplumunun insanların hayatlarını etkileyen önemli sorunlara yol açtığını göstermektedir. İnsanların kimliklerinin, isteklerinin ve özgürlüklerinin tüketim malzemeleri tarafından belirlenmesi, bireylerin kendi özgün ifadelerini ve potansiyellerini ortaya koymalarını engellemektedir. Bu durum, tekdüzeleşmeye ve toplumsal çeşitliliğin azalmasına yol açmaktadır.

Sanat eseri raporunun ana bölümünde; bulunduğumuz çağ, modernite, kapitalizm, küreselleşme ve tüketim kavramlarıyla değerlendirilmiştir. Farklı disiplinlerin sanatçıları aracılığıyla eleştirel örneklemeler yerleştirilmiştir. Bazen bir yönetmenin gözünden film, ressamın fırçasından resim, yazarın kaleminden kitap, şairin dilinden şiir ile tenkit edilmiştir. Böylece farklı alanlarda çalışan sanatçıların zihinlerindeki sakıncayı betimleme dilleri farklı olsa da eleştirilerinin ortak olduğunu göstermek amaçlanmıştır.

Sanat eseri raporumun son bölümünde değişen dünya konjektörünün sanata, sanatçı toplumuna ve sanat piyasasına yansıyan etkileri değerlendirilmiştir. Son yüzyıl içinde hızlanan bu değişim sürecinden birçok alan payını alırken sanatın bundan geri kalması düşünülemez. Tenkitlerin bir kısmı ciddiyet ve karamsarlık yansıtsa da “Bohemler ve Dandiler” yazısında bu kararlı evrilmeye cevap veren sanatçı ruhlu insanların tanıtımı umut niteliğindedir.

Daha fazla araştırma ve toplumsal bilinçlendirme ile tekdüzeleşmeye yüz tutmuş modern toplumun olumsuz etkileri azaltılabilir ve insanların daha özgür, anlamlı ve çeşitlilikten zengin bir yaşam sürmeleri teşvik edilebilir. Bu konuda yapılan çalışmaların ve farkındalığın artması, daha sürdürülebilir ve insana odaklı bir toplumun oluşmasına katkı sağlayabilir. Buradan hareketle amacım, derdimi sanatçıların gözünden okuyucuya anlatmak, göstermektir.

Bu çalışmayı oluştururken bundan uzun yıllar önce yaşamış sanatçıların bugünün problemini öngörmeleri beni şaşırtmıştır. Sanata, özellikle de sinemaya olan hayranlığımı güçlendirmiştir ve bir sonraki çalışmalarına ilham olacaktır.

KAYNAKÇA

- Adorno, T. W. ve Horkheimer, M. (2010). “Kültür Endüstrisi: Kitlelerin Aldatılışı Olarak Aydınlanma
- Adorno, T. Horkheimer, M. (2014). Aydınlanmanın Diyalektiği. Çev. Nihat Ülner İstanbul: Kabalcı Yayınevi
- Adorno, T. W. (1963). “Kültür Endüstrisine Genel Bir Bakış”, çev. MustafaTüzel, Kültür Endüstrisi – Kültür Yönetimi içinde, İstanbul 2011, s. 109-119 Aydınlanmanın Diyalektiği, İstanbul: Kabalcı Yayınevi
- Adorno T. W. (2021). Kültür Endüstrisi Kültür Yönetimi Çev. Mustafa Tüzel, Nihat Ülner, Elçin Gen İstanbul: Metis Yayınları
- Adorno, T. W. (2002). The Stars Down to Earth and Other Essays on TheIrrational in Culture. London& New York: Routledge
- Baudrillard, J. (2018). Tüketim Toplumu. Çev. Ferda Keskin, Hazal Deliçaylı, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Baudrillard, J. (2022). Similasyon ve Simülarklar. Çev. Oğuz Adanır. Ankara Doğubatı Yayınları
- Baudrillard, J. (2012). Kusursuz Cinayet, çev. Necmettin Sevil, 3. basım, İstanbul: Ayrıntı Yay.
- Bauer T. (2022). Dünyanın Tekdüzeleşmesi, Çev. Mücahit Kaya, İstanbul: Albaraka Yayınları
- Bauman, Z. (2019). Akışkan Modernite, Çev İsmail Türkmen İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- Bauman Z. Küreselleşme: Toplumsal Sonuçları (2020). Çev. Abdullah Yılmaz İstanbul: ayrıntı yayınları
- Bauman, Z. (2003). Modernlik ve Müphemlik. İsmail Türkmen (Çev.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları
- Bilgin, R. (2015). “Tüketim Kültüründe Kadın Bedeninin Cinsel Kurgu Olarak Konumlandırılması ve Sunumu”, International Journal of Social Science, 36, 309-329.
- Debord, G. (2016) Gösteri Toplumu Çev., Ayşen Ekmekçi-Okşan Taşkent. İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- Foucault M. Hapishanenin Doğuşu (2001). Çev. Mehmed Ali Kılıçbay, İstanbul: İmge Yayınevi

- Foucault M. (2021). Cinselliğin Tarihi Çev. Hülya Uğur Tanrıöver İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- Harvey D. (1997). Postmodernliğin Durumu, Çev: Sungur Savran Metis Yayınları
- Hıdır Ö. (2011). Beden Sosyolojisi (s. 217-232), İstanbul: Açılım Kitap.
- Huxley A. (2004). Brave New World Çev: Ümit Tosun İstanbul: İthaki Yayınları
- İrgin, S. (2013). “Tüketim Kültürü ve Tüketim Kültürü Ekseninde Yoksul Sanat Anlatısı” İdil Dergisi, Cilt:5, Sayı:27, s.1923 – 1936
- Kafka F. (2015). Dava. Çev. Volkan Yalçintoklu, İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları
- Kafka F. (2001). Dönüşüm Çev. Ahmet Cemal, İstanbul: Can Yayınları
- Lasch, C. (2006). Narsisizm Kültürü, çev., Suzan Öztürk ve Ü. Hüsrev Yolsal, Ankara: Bilim ve Sanat Yay.
- Lefebvre H. (2016). Modern Dünyada Gündelik Hayat Çev. Işın Gürbüz İstanbul: Metis Yayınları
- Le Bon, G. (1997). Kitleler Psikolojisi. Çev. Yunus Ender İstanbul: Hayat Yayınları
- Marx K. (2004). Kapital Cilt: 1 A. Bilgi Ankara: Kuban Matbaacılık, Sol Yayınları
- Orwell, G. (1999). 1984, Çev.: Celal Üster, Can İstanbul: Can Yayınları
- Oskay, Ü. (1982). Çağdaş Fantazya, Popüler Kültür Açısından Bilim-Kurgu ve Korku Sineması, Ankara: Ayko Yayınları
- Roland R. (1999). Küreselleşme, Toplum Kuramı ve Küresel Kültür (Çeviri: Ü. H. Yolsal), Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Simmel G (2021). Modern Kültürde Çatışma çev. Tanıl Bora, Utku Özmakas, Nazile Kalaycı, Elçin Gen. İstanbul: İletişim Yayınevi
- Simmel, G. (1903). Metropolis and Mental Life The Sociology of Georg Simmel, 409-424.
- Simmel G., Weber M., Tönnies F., Martindale D. (2000). Şehir ve Cemiyet Çev. Der. Ahmet Aydoğan, İstanbul: İz Yayıncılık
- Veblen T. (1953). Theory of the Leisure Class ABD: A Mentor Book
- Weber M. (2020). Toplumsal ve Ekonomik Örgütlenme Kuramı Çev. Özer Ozankaya İstanbul: Cem Yayınevi
- Weber M (2022). Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhu Çev. Zeynep Aruoba İstanbul: Hil Yayınları

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı	Tuba ORMAN
Yabancı Dili	İngilizce
ORCID Numarası	0009-0004-8041-5851
Lise	Viranşehir Anaolu Lisesi / Şanlıurfa
Lisans	Mardin Artuklu Üniversitesi Resim Bölümü, 2013-2017
Mesleki Deneyim	MEB, Şanlıurfa Anadolu Kız Lisesi, 2020-
Akademik Çalışmalar	Halk Eğitim Karma Resim Sergisi Şanlıurfa, 2020 Halk Eğitim Karma Resim Sergisi Şanlıurfa, 2021 24 Kasım Öğretmenler Günü Resim Sergisi Şanlıurfa, 2022 8 Mart Kadınlar Günü Resim Sergisi Şanlıurfa, 2022 “Bez Biçimler” Öğrenci-Öğretmen Karma Sergi Şanlıurfa, 2022